

**Kansainvälisesti adoptoidun kohtaama arkipäivän
rasismi ja sen seuraukset - mediatekstien analyysi**

Emilia Salo

Kasvatustieteen kandidaatintutkielma
Kevätlukukausi 2017
Kasvatustieteen laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Emilia, Salo. 2017. Kansainvälisesti adoptoidun kohtaama arkipäivän rasismi ja sen seuraukset - mediatekstien analyysi. Kasvatustieteen kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. 49 sivua.

Rasismi on Suomessa arkaluontoinen, mutta sitäkin merkittävämpi asia osana ulkonäöltään valtaväestöstä poikkeavien ihmisten elämää. Tutkimuksen tarkoituksena oli mediatekstien tarkastelemisen avulla selvittää, millaisia arkipäivän rasismin kokemuksia Suomeen kansainvälisesti adoptoidut kohtaavat. Samalla pyrkimyksenä oli tuoda esille, millaisia seurauksia näillä arkipäivän rasismin kokemuksilla on kansainvälisesti adoptoidulle.

Tutkimuksen aineistona hyödynnettiin valmista aineistoa, joka muodostui 12 mediatekstistä ja yhdestä videosta. Laadullisen tutkimuksen aineiston analysoinnissa hyödynnettiin laadullisiin menetelmiin kuuluvaa teemoittelua.

Tutkimuksen tulosten perusteella kansainvälisesti adoptoidut kohtaavat arjessaan monenlaisia rasismin kokemuksia ikään ja sukupuoleen katsomatta. Avointen arkipäivän rasismin kokemusten, kuten väkivallan tai loukkaavien kommenttien ohella, sanattomien ilmeiden ja tekojen kohtaaminen oli yleisempää. Ilmeet, eleet ja teot ovat usein hienovaraisempia ja siten vaikeammin havaittavissa. Arkipäivän rasismin seuraukset näyttäytyivät kansainvälisesti adoptoitujen elämässä yksilöllisesti. Kokemuksilla oli kielteinen merkitys sekä psyykkiseen että sosiaalisen hyvinvointiin.

Ei-valkoinen ihonväri näyttäisi olevan ominaisuus, joka altistaa kansainvälisesti adoptoidut rasismille ja suomalaisuuden kyseenalaistamiselle. Arkipäivän rasismin kokemukset aiheuttavat ristiriitaa adoptoidun käsitykseen itsestä ja luovat kansainvälisesti adoptoidulle tarpeen perustella omaa kansaan kuulumistaan ja suomalaisuuttaan.

Asiasanat: kansainvälinen adoptio, rasismi, arkipäivän rasismi, rasismin seuraukset, mediateksti

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	4
2	KANSAINVÄLINEN ADOPTIO	6
2.1	Kansainvälisen adoption lähtökohtia Suomessa.....	6
3	RASISMI - ERIARVOISTUMISTA TUOTTAVA ILMIÖ	9
3.1	Rasismi ilmiönä.....	9
3.1.1	Arkipäivän rasismi.....	11
3.2	Rasismien seuraukset yksilölle.....	13
4	RASISMI JA KANSAINVÄLISESTI ADOPTOIDUT	15
4.1	Kansainvälisesti adoptoitujen rasismien kokemukset	15
4.2	Rasismien seuraukset kansainvälisesti adoptoidulle	18
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	20
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	21
6.1	Lähestymistapa ja tutkimuskohde	21
6.2	Aineiston valitseminen.....	22
6.3	Aineiston analyysi	24
7	TULOKSET	27
7.1	Kansainvälisesti adoptoitujen arkipäivän rasismien kokemukset	27
7.1.1	Sanaton viestintä - loukkaaminen ilmein, elein ja teoin.....	27
7.1.2	Loukkaavat kommentit ja sanalliset hyökkäykset	28
7.1.3	Fyysisyyden loukkaaminen	31
7.2	Arkipäivän rasismien seuraukset.....	33
7.2.1	Ulkopuolisuuden kokemus ja oman identiteetin epävarmuus.....	33
7.2.2	Turhautuminen - ”en jaksa välittää”	34
7.2.3	Rasismien jättämät ”henkiset arvet”	36
8	POHDINTA	38
8.1	Johtopäätökset.....	38
8.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	42
8.3	Jatkotutkimushaasteita.....	44
	LÄHTEET	45
	LIITTEET	49

1 JOHDANTO

Rasismi on päivänpolttava aihe tämän hetken Suomessa. Uutiset ja sosiaalinen media ovat täynnä pakolaisiin, maahanmuuttajiin sekä rasismiin liittyviä kannanottoja, joita myös Suomeen kansainvälisesti adoptoidut joutuvat kohtaamaan valtavirrasta poikkeavan ulkonäkönsä vuoksi. Näin ollen huoli yhteiskunnan sisällä tapahtuvasta eriarvoistavasta kohtelusta ei ole turhaa, mikäli mietitään kansainvälisesti adoptoitujen hyvinvointia ja tasavertaisuutta yhteiskuntamme jäsenenä.

Tämän vuoksi on ajankohtaista selvittää, millaisia rasismin kokemuksia ja sen aiheuttamia seurauksia mediateksteissä tuodaan esille, sillä mediatekstit ovat oiva mahdollisuus saada kansainvälisesti adoptoitujen kokemukset esiin. Ruohion (2009, 38) mukaan kansainvälisesti adoptoitujen oman äänen esille tuominen on oleellisessa asemassa, sillä heillä on henkilökohtaista kokemusta ja näkemystä kansainvälisesti adoptoitujen kohtaamista haasteista yksilötasolla. Samalla mediatekstit toimivat väylänä myös rasismitietoisuuden lisäämisessä, sillä Rastan (2007, 15) mukaan esimerkiksi asennetutkimusten lisäksi mediatekstien analyysi voi paljastaa monia asioita rasismista Suomessa.

Koskinen (2015, 144) toteaa rasismin vaikuttavan sen kohteena olijan lisäksi haitallisesti myös koko yhteiskuntaan. Siksi suomalaisen valtaväestön olisi suotuisaa ymmärtää erilaisia asenteita, puhetapoja ja toimintoja, joiden avulla ihmisiä kategorisoidaan suomalaisuuden sisä- ja ulkopuolelle ja aiheutetaan eriarvoisuutta. Tieto rasismista on puutteellista, ellemmme kuule niiden ääntä, joita rasismi koskettaa eniten ja joille siitä on kaikkein vakavimmat seuraukset. Jotta vastastrategioiden luominen rasistisille käytännöille ja puhetavoille olisi mahdollista, on pohdittava rasismin syiden lisäksi myös sitä, miten eri tavoin rasismi ilmenee ihmisten arjessa ja millaisia seurauksia siitä on eri ihmisille ja ihmisryhmille. (Rastas 2004, 55.) Rasismin ilmentymien vastustamista ei tulisi jättää ainoastaan adoptoitujen ja heidän perheidensä tehtäväksi, vaan niiden vastustamiseen on haastettava yhteiskuntamme kaikki tasot, niin adoptioammattilaiset ja -tutkijat kuin

yhteiskunnan adoptiokeskustelu (Koskinen 2014, 111). Rastaa (2005, 87) mukaan tutkimuksessa rasismien seurauksia tarkastelevia kysymyksiä ei ole juuri käsitelty suomalaisen yhteiskunnan lähtökohdasta. Tutkimuksessani yhteiskunnallinen näkökulma huomioidaan mediatekstien tarkastelemisen avulla, sillä mediatekstit ovat osana yhteiskunnan jäsenten arkea ja edustavat sitä todellisuutta, jossa elämme.

Arkipäivän rasismien tietoisiksi tekeminen on myös tärkeä osa sitä prosessia, jonka avulla rasismitietoisuutta voitaisiin lisätä Suomessa. Rastaa (2004, 33) mukaan rasismien vastustaminen edellyttäisi sekä tilaisuuksia tuoda julki omia rasismien kokemuksia että myös mahdollisuuksia vallitsevien ajattelutapojen kyseenalaistamiseen. Arkipäivän rasismille luonteenomaista on sen näennäisesti tahaton luonne, johon sisältyy tiedostamattomia rasismien muotoja (Essed 1979, 283). Koskisen (2014, 111) mukaan yksilöillä ei aina ole käsitystä siitä, millaisia seurauksia heidän tahattomalla toiminnallaan on. Siksi on tärkeää, että suomalaiseen valtaväestöön kuuluvat ihmiset olisivat tietoisempia erilaisista epäsuorista ja usein tahattomista puheen sekä käyttäytymisen tavoista, joiden avulla ihmisiä luetaan suomalaisuuden sisä- ja ulkopuolelle. Siten arkipäivän rasismitietoisuuden lisääminen kulminoituukin kysymykseen siitä, miten voidaan puuttua sellaiseen, mitä ei tunnisteta edes olevan olemassa. Koskisen (2015, 144) mukaan rasismien vastustaminen on mahdollista vain, jos sen ilmenemismuodot osataan tunnistaa ja nimetä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on lisätä tietämystä arkipäivän rasismien olemassaolosta, ilmenemismuodoista sekä seurauksista, joita kansainvälisesti adoptoidut kohtaavat. Lisäksi suomalaisessa adoptiotutkimuksessa keskiössä on usein perheenperustamisen näkökulma ja samoin mediassa kansainvälistä adoptiota lähestytään usein tästä näkökulmasta, jolloin kansainvälisesti adoptoitujen omat kokemukset jäävät taka-alalle (Ruohio 2016, 11). Edellä mainitut lähtökohdat luovat pohjaa tämän tutkimuksen tarpeelle tarkastella kansainvälisesti adoptoitujen kokemuksia arkipäivän rasismista ja sen seurauksista mediateksteissä.

2 KANSAINVÄLINEN ADOPTIO

2.1 Kansainvälisen adoption lähtökohtia Suomessa

Tämän tutkimuksen keskeinen käsite on kansainvälinen adoptio. Itsessään sana "adoptio" tarkoittaa lapseksi ottamista (Koskinen, Sarkkinen & Svala 2014, 7). Adoptio voi tapahtua sekä maan sisäisesti, jolloin kyseessä on kotimainen adoptio, että myös kansainvälisesti, jolloin lapsi adoptoidaan maasta toiseen. Tyypillisesti kansainvälinen adoptio tulee kyseeseen silloin, kun lapselle ei ole tarjolla kotia synnyinmaassaan (Koskinen ym. 2014, 7; Ruohio 2016, 17). Ruohion (2016, 67) mukaan adoptoiduksi tulemista voidaan verrata jollain tapaa uudelleen syntymiseen. Tämä uudelleen syntyminen tapahtuu kansainvälisen adoption myötä uuden nimen, kansalaisuuden, perheen sekä muiden suhteiden kautta. Ilmiönä kansainvälisen adoption voidaan nähdä olevan transnationaali eli rajat ylittävä, sillä kansainvälisen adoption myötä sekä kansallisvaltioiden, sukulaissuhteiden että etnisten ryhmien rajat ylitetään. (Ruohio 2016, 17.) Transnationaalisilla juurilla Rastas (2007, 22) viittaa siihen, että ihmisillä on monenlaisia siteitä, jotka ylittävät sekä valtio- että kansallisuusrajat ja määrittävät muun muassa ihmisen mahdollisuuksia kuulua johonkin.

Koska Ruohion (2016, 11) mukaan kansainvälisesti adoptoitujen ryhmä on vielä marginaalinen Suomessa ja he poikkeavat usein ulkonäöltään valtavirrasta, käsitän tässä tutkimuksessa kansainvälisesti adoptoitujen olevan eräänlainen etninen vähemmistö. Vasta 2000-luvun ensimmäisinä vuosina kansainvälinen adoptio on yleistynyt Suomessa voimakkaasti, ja adoptiolapset ovat tulleet näkyvimmiksi päiväkotien, koulujen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen arkea. Siten myös kansainvälisesti adoptoitujen erityisyys on herättänyt kiinnostusta ja kysymyksiä. Myös uudessa syntyperäluokituksessa kansainvälisesti adoptoidut määritetään suomalaistaustaisiksi. (Koskinen ym. 2014, 5; Ruohio 2016, 23.) Vuonna 2015 Suomeen adoptoitiin ulkomailta 123

lasta, mikä oli 38 lasta vähemmän kuin edeltävänä vuonna. Suurin osa ulkomailta adoptoitavista lapsista oli peräisin Etelä-Afrikasta, Kiinasta ja Thaimaasta. Tämän lisäksi Suomeen adoptoitiin lapsia myös Filippiineiltä, Kolumbiasta, Intiasta sekä Venäjältä. (Suomen virallinen tilasto 2016.)

Eriksson (2014, 31) korostaa adoptioprosessin olevan yhteiskunnallisesti ja sosiaalisesti määritetty institutionaalinen konteksti, jossa useat adoptiotyön ammattilaiset toimivat moniammatillisessa yhteistyössä adoptioperheiden kanssa. Kokonaisuudessaan kansainvälisen adoption voidaan nähdä edustavan laajalti viranomaistoimintaa, sillä siinä tulee huomioida useat lainsäädännölliset sekä sopimukselliset tekijät (Parviainen 2014, 26). Samalla kansainvälinen adoptio on myös lastensuojelutoimintaa, ja se on tarkasti säänneltyä lapsen etua ajatellen (Koskinen ym. 2014, 7). Parviainen (2014) tuo esille myös toisenlaisen näkökulman, jonka mukaan aiemmin yksiselitteisesti lastensuojelutoimintana nähdystä adoptiosta on yhä enemmän tullut perheenperustamisvaihtoehto.

Adoptiotoiminta perustuu YK:n lastenoikeuksien sopimukselle, ja Suomessa adoptiolaki - ja asetus säätelevät kansainvälistä adoptiota. Adoptiolainsäädännön lähtökohtana on lapsen etu, ennen kaikkea pysyvän perheen, tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen (Adoptiolaki 22/2012). Tämän lisäksi myös luovuttaja- ja vastaanottajamaiden lainsäädännöt vaikuttavat adoption säätelemiseen (Koskinen ym. 2014, 7). Tärkeimpänä adoptiotoimintaa määrittävänä sopimuksena voidaan pitää kansainvälistä Haagin sopimusta (1993), joka varmistaa adoptioiden asianmukaisuuden lapsen edun näkökulmasta muun muassa edellyttämällä jokaisesta valtiosta keskusviranomaisen, joka huolehtii adoptioiden asianmukaisuudesta. Lisäksi sopimukseen sisältyy, että adoptioon tulevalle lapselle pyritään ennen kansainväliseen adoptioon asettumista löytämään sopiva koti synnyinmaasta.

Juridisesta näkökulmasta adoptoitu lapsi on samassa asemassa kuin perheeseen syntynyt biologinen lapsi, ja adoption myötä lapsen siteet biologiseen sukuun lakkaavat (Parviainen 2014). Tällöin puhutaankin Suomessa käytössä olevasta niin sanotusta vahvasta adoptiosta, jolloin biologisten ja

juridisten siteiden katkeamisen lisäksi adoptio on purkamaton (Högbacka 2014).

Koska kansainvälinen adoptio on Suomessa ilmiönä melko tuore, saattaa se ympäristössä aiheuttaa ennakkoluuloisuutta ja ihmetystä. Suuresta julkisesta kiinnostuksesta kansainvälistä adoptiota kohtaan, ovat kuitenkin tutkimuksellinen ja yhteiskuntapoliittinen näkökulma jääneet vähemmälle huomiolle. (Koskinen ym. 2014, 5.) Suomessa kansainvälistä adoptiota käsittelevää tutkimustietoa on tarjolla vähän johtuen pääasiassa sen lyhyestä historiasta, ja tutkimuksessa pääpainona on pitkälti adoptiovanhempien näkökulma. Tutkimuksen lisäksi mediassa adoptiota lähestytään hyvin perhekeskeisestä näkökulmasta, eli tarkastelun kohteena on esimerkiksi se, mikä merkitys adoptiolapsella on perheen perustamiselle. Tällöin ikään kuin sivuutetaan adoptoitujen itsensä yksilölliset kokemukset ja tuntemukset, jotka saattavat olla erityisen tärkeitä sekä perheeseen että kansaan kuulumisen näkökulmasta. (Ruohio 2009, 8; Ruohio 2016, 11; 29.) Tämän vuoksi adoptoitujen itsensä kokemukset ovat tutkimuksellisesta näkökulmasta hyvin tärkeitä.

Suomalainen adoptiotutkimus on keskittynyt pääasiassa tarkastelemaan kansainvälisesti adoptoitujen perheeseen ja kansaan kuulumista sekä identiteettiä (Ruohio 2014; 2016), rasismikokemuksia (Koskinen 2014; 2015; Rastas 2007) sekä adoptioperhettä- ja vanhempia (esim. Högbacka 2009). Tämän lisäksi kansainvälistä adoptiota Suomessa on tutkittu paljon myös kiintymyssuhteiden näkökulmasta. Esimerkiksi Raaskan ym. (2011) sekä Raaskan (2015) tutkimuksissa tarkastellaan kansainvälisesti adoptoidun lapsen kiintymyssuhteen puutteen merkitystä lapsen kehityksellisiin haasteisiin, kuten kielen kehitykseen ja oppimisvaikeuksiin. Myös kansainvälisissä adoptiotutkimuksissa kiinnostuksen kohteena on usein ollut adoptoitujen identiteetti ja psyykinen hyvinvointi (Hübinette & Tigervall 2010; Walton 2012).

3 RASISMI - ERIARVOISTUMISTA TUOTTAVA ILMIÖ

3.1 Rasismi ilmiönä

Räjähdysmäisesti kasvanut maahanmuutto ja pakolaisuus ovat asettaneet erilaisuuden ja rasismipuheen näyttämölle niin mediassa kuin jokapäiväisessä arjessa. Rasismi esiintyy puheessa melko usein, mutta sen määrittelyminen ei ole yksiselitteistä, sillä sille annetaan eri tieteenaloilla erilaisia määritelmiä ja sen voidaan katsoa olevan poliittisesti latautunut sekä ilmiönä historiallisesti muuttuva. Rasismin käsitteeseen sisältyy myös useita alaluokkia, jolloin voidaan puhua esimerkiksi vanhasta rasismista, uusrasismista, rakenteellisesta rasismista sekä arkipäivän rasismista. (Puuronen 2011, 53–62; Rastas 2007.)

Puurosen (2011, 51) mukaan rasismin voidaan katsoa olevan syrjinnän alle sijoittuva alakäsite, jossa aatteen tai toiminnan kautta ihmisten etniseen taustaan, rotuun tai biologisiin ominaisuuksiin sekä näihin liittyviin henkisiin ja fyysisiin ominaisuuksiin kohdistetaan eriarvoista kohtelua. Myös Brondolo, Brady, Pencille, Beatty ja Contrada (2009, 2) määrittävät rasismin olevan muoto asenteita, ideologioita sekä toimintatapoja, joiden myötä yksilö joko kulttuuristen tai ulkonäöllisten piirteiden johdosta kokee syrjintää, häirintää tai epäoikeudenmukaista kohtelua. Yksilöllisten ilmenemismuotojen lisäksi rasismi on rakenteellinen ilmiö, joka näyttäytyy myös yhteiskunnallisella ja institutionaalisella tasolla (Puuronen 2011, 54).

Rastaan (2007, 12) mukaan suomalaisessa keskustelussa rasismi on yleensä määritetty ennen muuta avoimeksi, tietoiseksi syrjinnäksi sekä rasistiseksi asenteiksi tai väkivallaksi, mutta rasismin vaikutukset ihmisten elämässä ovat kuitenkin myös paljon muuta. Rasismia koetaan tyypillisesti kodin seinien ulkopuolella, kuten julkisissa tiloissa, harrastuksissa, koulussa sekä päiväkodissa (Rastas 2004, 44). Rastas toteaaakin Suomen ulkopuolelle ulottuvien juurien tuovan yksilöille monenlaisia erilaisuuden kokemuksia

verrattuna ikätovereihin. Rasismi kuitenkin eroaa muista epätasa-arvoa sekä valtasuhteita aiheuttavista ilmiöistä sen suhteen, että rasismi kohdistuu yleisesti omaksuttuihin väitteisiin ja näkemyksiin ihmisroduista sekä erilaisiin kulttuureihin ja paikkoihin sidotuista ihmisryhmistä (Rastas 2007, 13).

Koskinen (2014, 85) korostaa etnisten vähemmistöjen sekä maahanmuuttajien kohtaaman rasismien olleen korostuneesti esillä sekä uutisvälineissä että julkisessa keskustelussa. Media toimii osaltaan myös väylänä tasa-arvoisen kohtelun vaalimiseen sekä rasististen käyttäytymisen ilmentämiseen (Brondolo ym. 2009, 18). Etenkin tämän hetkinen keskustelu maahanmuuttajista on pitkälti negatiivissävytteistä, sillä mediassa on ollut esillä erilaiset maahanmuuttajien tekemät rikokset, kuten väkivalta-, raiskaus- ja ahdistelurikokset. Näin ihmisten stereotypiat ja ennakkokäsitykset ikään kuin automaattisesti muovaavat kaikista hieman erinäköisistä ihmisistä maahanmuuttajia, pakolaisia ja rikollisia, sillä Ruohion (2016, 113) mukaan maahanmuuttajaksi kategorisoituminen tapahtuu ennen kaikkea fyysisen ulkomuodon perusteella. Siten yksilön kehon ominaisuuksilla on merkitystä sen suhteen, millaisena ympäristö hänet näkee ja kansainvälisesti adoptoitujen kohdalla keskiöön nousee ulkonäön merkitys suomalaisiksi hyväksymisessä ja identifioitumisessa (Ruohio 2004, 36; Ruohio 2009, 5).

Tutkimus kansainvälisesti adoptoitujen rasismikokemuksista, sekä siitä, kuinka julkisesti näitä tuodaan esille, on tärkeää. Samalla rasistisesti sävyttyneessä yhteiskunnassa lapset omaksuvat rasistiset ajattelu- ja toimintatavat ja uusintavat niitä myös aikuistuttuaan (Rastas 2007, 51). Tutkimuksellisesti rasismikokemusten esille tuominen on tärkeää, sillä aikuisten on osaltaan tiedettävä, miten rasismi ilmenee ja kuinka lapset käsittelevät rasismien kokemuksia, jotta rasismien ennaltaehkäiseminen, siihen puuttuminen ja rasismia kohdanneiden auttaminen onnistuisi parhaalla mahdollisella tavalla. Sen lisäksi, että lapsia ja nuoria tulisi suojella rasismilta, tulisi myös varmistaa, ettei heistä itse tule rasisteja. (Rastas 2007, 14–15.)

3.1.1 Arkipäivän rasismi

Aina rasismien tunnistaminen ja siihen puuttuminen ei ole helppoa, sillä usein rasismi kytkeytyy arjen näennäisesti viattomiin kanssakäymisiin, joihin sisältyy tiedostamattomia syrjinnän muotoja (Essed 1991, 43). Arjen kohtaamisissa toisen erilaisuus tunnustetaan ja tuotetaan katsein, tavoin, kohtelulla, mukaan ottamisella tai poissulkemisella, oikeuksien eväämisellä sekä äärimmäisimmillään väkivallalla (Rastas 2005, 87). Siten arjen rasismien kokemuksesta tulee eräänlainen stressitekijä, joka heikentää yksilön psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia (Brondolo ym. 2009, 1).

Varsinaisen käsitteen arkipäivän rasismista on luonut Philomena Essed 1980-luvulla. Arkipäivän rasismien käsitteen synnylle loi pohjaa tarve nähdä rasismi arkielämään sisältyvänä prosessina eikä ainoastaan ideologiana tai yhteiskunnan rakenteisiin liittyvänä ilmiönä. (Essed 1991, 2.) Arkipäivän rasismissa keskiössä ovat rasismien kohteeksi joutuneiden kokemukset, jolloin merkityksellisiä ovat arkipäivän vuorovaikutustilanteet etnisten vähemmistöjen sekä valtaväestön välillä. Tällöin tarkastelun alla on arkisissa kohtaamisissa esiintyvät käytännöt, joiden perusteella eri ryhmiin kuuluvat ihmiset kategorisoidaan epätasa-arvoiseen asemaan tai osoitetaan heidän alempiarvoisuutensa erilaisten konkreettisten muotojen, kuten pahan puhumisen tai loukkaavien eleiden välityksellä. (Puuronen 2011, 60–62.)

Arkipäivän rasismia tuotetaan ja vahvistetaan arjen tutuissa ja toistuvissa käytännöissä, mikä tekee siitä moniulotteisen ilmiön. Näin siitä tulee helposti tiedostamatonta ja piilevää, ”normaalia”. (Essed 1991, 283; 288.) Usein rasistisesti toimiva ei itse ole tietoinen toimintansa ja asenteidensa loukkaavuudesta, mutta uhrille tämä on näkyvämpää. Essedin (1991) mukaan usein loukkaavat sanat tai teot mielletään ”vain vitsiksi”, ja tämän ajatuksen avulla rasistisen henkilön on helppo puolustautua. Osa arkielämän rasismien muodoista, kuten väkivalta tai sillä uhkaaminen, on kuitenkin selkeästi kriminalisoitu. Haasteellisempaa arkielämän rasismien tunnistamisesta ja sen lainsäädännöllisistä seuraamuksista tekee erilaiset eleet ja ilmeet, joiden

rasistisuuden tunnistaminen ei ole niin näkyvää muille kuin uhrille itselleen. (Puuronen 2011, 61; 64.)

Tietämys arkipäivän rasismista lisääntyy sen mukaan, mitä tietoisemmaksi ja näkyvämmäksi sen ilmenemismuodot yhteiskunnassa tehdään. Suuri rooli voi olla nimenomaan arkipäivän rasismia käsittelevällä tutkimuksella. Arkipäivän rasismissa keskeistä on myös uhrien yksilöllisten kokemusten huomioiminen. Näin ollen arkipäivän rasismin tutkimus kiinnittää huomion ennen kaikkea rasismin uhrien yksilöllisiin kokemuksiin sekä siihen, mikä merkitys rasismilla on sen uhreille. (Essed 1991, 284.)

Tässä tutkimuksessa arkipäivän rasismin kokemusten viitekehystenä hyödynnän Allportin vuonna 1954 esittämää ennakkoluuloisen käyttäytymisen luokittelua, sillä arkipäivän rasismilla on yhteys myös ennakkoluuloihin (Puuronen 2011, 60). Allportin (1979, 14–15) tekemän jaottelun perusteella on mahdollista erottaa kuusi erilaista arkielämän rasismin muotoa, jotka esitän taulukossa 1 (ks. myös Puuronen 2011, 60–62).

TAULUKKO 1. Arkipäivän rasismin muodot (Allport 1979, 14–15; Puuronen 2011; 60–62).

Pahan puhuminen	-Ennakkoluuloinen puhuminen etnisistä ryhmistä -Vähemmistöjä loukkaavien vitsien kertominen
Nimittely	-Tavanomaisin arkielämän rasismin muoto -Etnisten tai kulttuuristen ryhmien nimitteleminen esimerkiksi neekereiksi, vinosilmiksi, hurreiksi tai ryssiksi
Loukkaavat eleet, ilmeet ja katseet	-Arkisen vuorovaikutuksen muotoja, joita kohdistetaan etnisiin vähemmistöihin ja muihin rodullistettuihin ryhmiin kuuluville ihmisille osoittamaan heidän paikkansa esimerkiksi sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tai julkisissa tiloissa
Välteleminen	-Voi johtaa välttelyn ryhmän tai henkilön eristämiseen tai eristäytymiseen muusta yhteisöstä tai valtaväestöstä
Syrjintä ja eristäminen	-Syrjityltä saatetaan kieltää esimerkiksi tietyt työpaikat, ihmisoikeudet, pääsy sairaaloihin, kouluihin ja/tai kirkkoihin
Fyysinen hyökkäys ja väkivalta	-Pyrkimyksenä karkottaa maahanmuuttajat tai vähemmistöjen jäsenet paikkakunnalta tai maasta väkivallalla tai sen uhkalla

3.2 Rasismin seuraukset yksilölle

Rasismin kokemusten myötä ihminen sijoittuu eräänlaiseen kulttuuriseen marginaaliin, jossa tietyt arjen asiat näyttäytyvät eri tavoin verrattuna ihmisiin, jotka eivät kohtaa rasismia (Rastas 2004, 33). Rastaa (2007, 140) tutkimus osoittaa rasismin uhrin aseman olevan haastava. Rasismin uhrit joutuvat pohtimaan suhdettaan Suomeen ja suomalaisuuteen, muihin paikkoihin, kansoihin ja kulttuuriin. Hällgrenin (2005) mukaan etnisiin vähemmistöihin kuuluvat joutuvat tekemään paljon töitä sen eteen, että tulevat "täysjäseniksi" yhteiskunnassaan. Oman yhteiskunnan hylkiminen voi jo itsessään tuottaa halua tai vetoa muualle. Ulkomailla ollessa voi tuntua helpommalta olla suomalainen, ei tarvitse perustella erilaisuuttaan ja saa ikään kuin hengittää vapaammin. Myös jatkuvien erilaisiksi merkitsevien ja kyseenalaistavien katseiden ja eleiden alaisuudessa oleminen voi saada ihmiset välttelemään tiettyjä tilanteita tai ihmisiä ja sitä kautta rajoittaa yksilön elämää. (Rastas 2007, 140-142.)

Joka tapauksessa yksilöt reagoivat ja kokevat rasismin eri tavoin. Usein tähän sisältyy yksilön jatkuva tietoisuus siitä, että tulee kohdelluksi ja nähdyksi toisin kuin muut. Yksilön kokemukset, tieto sekä suhtautuminen rasismiin ovatkin yhteydessä ennen muuta siihen, kuinka hän sijoittaa itsensä rasismin tuottamiin kategorioihin ja hierarkioihin. Usein rasismin seurauksena on kuitenkin, että valtaväestö asemoi näissä hierarkkisissa kanssakäymisissä yksilön muiden suomalaisten alapuolelle ja saa yksilön myös itse pohtimaan ja mahdollisesti kyseenalaistamaan oman suomalaisuutensa. (Rastas 2004, 36; 52.)

Rastaa (2004, 36) tutkimus osoittaa, ettei rasismin kokemuksia ole helppo jakaa muiden kanssa. Usein etenkin lapset kohtaavat rasismin yksin, sillä usein lapsilla ei ole rasismin vastustamiseen tarvittavia voimavaroja ja valtaa. Rasismin kokemuksia ei haluta jakaa kotona, sillä koti halutaan nähdä paikkana, missä ikävät asiat voidaan unohtaa. Myös rasismin mieltäminen henkilökohtaiseksi ongelmaksi voi rajoittaa ikävien kokemusten jakamista vanhempien kanssa, sillä omilla ongelmilla ei haluta turhaan huolestuttaa muita. (Rastas 2004, 41-42.) Koska suuri osa rasismista tapahtuu salassa ja

tiedostamattomasti, on myös sellaisista kokemuksista puhuminen vaikeaa. Seurauksena on, että rasismien uhrit suljetaan todellisuuteen, jossa vaikeat kokemukset on käsiteltävä yksin. Rasismia kohdanneen lapsen mahdollisuudet puhua ja käsitellä rasismien kokemuksia ovat heikot, mikäli ei saa tuekseen luotettavaa ja ymmärtävää aikuista. (Rastas 2004, 49; 53.) Lisäksi Rastaan (2004, 47) tutkimuksessa välittyi kuva siitä, että rasismien kokemus täytyy ymmärtää itseen kohdistuvana normina, mikäli rasistisina toimijoina ovat itseä nuoremmat tai vanhukset. Taustalla voi vaikuttaa ajatusmalli siitä, että pieniä lapsia tulee ymmärtää ja vanhuksia kunnioittaa ja siten hyväksyä itseen kohdistuva rasismi. Keskeisenä rasismien seurauksena näkyi kokemuksista vaikeutuminen keinona selviytyä, unohtaa ja päästä rasismien kokemuksista yli. Samalla rasismien kokemuksista muodostuu lapsille ja nuorille olennainen osa identiteetin rakentumisesta, sekä sitä, kuinka yksilö näkee muut ja itsensä sekä omat mahdollisuutensa yhteiskunnan jäsenenä. Monesti rasismien kokemukset ovat traumatisoivia ja niillä voi olla pitkät seuraukset hyvinvoinnin näkökulmasta. (Rastas 2004, 54–55.)

Arkipäivän rasismien muotoihin (ks. taulukko 1) on Puuronen (2011, 62) sisällyttänyt myös niiden aiheuttamat seuraukset uhrille. Seuraukset saattavat näyttäytyä uhrin marginalisoina, kyseenalaistamisena sekä turhauttamisena. Marginalisoinilla vähemmistöön kuuluvat suostutetaan omaksumaan yhteiskunnan vallitsevat tavat ja ohjataan vähemmistöihin kuuluvien asemaa. Rastaan (2004, 54) mukaan rasismi on usein näkymätöntä ja vaikeasti todennettavaa, mutta se kuitenkin marginalisoi ja sulkee monilta ihmisiltä mahdollisuuksia. Kyseenalaistaminen puolestaan edesauttaa marginalisoinia kyseenalaistamalla vähemmistöihin kuuluvien käsitykset ja havainnot sosiaalisesta todellisuudesta sekä kulttuuriset ja sosiaaliset kokemukset. Turhauttamisella tarkoitetaan vähemmistön holhoamista, painostusta samankaltaisuuteen sekä kulttuurista eristämistä. Yleisellä tasolla nämä kokemukset vaikuttavat voimakkaasti esimerkiksi aiheuttamalla negatiivisia tunteita, muuttamalla käsitystä itsestä, muista sekä ympäröivästä maailmasta. (Puuronen 2011.)

4 RASISMI JA KANSAINVÄLISESTI ADOPTOIDUT

4.1 Kansainvälisesti adoptoitujen rasismien kokemukset

Kansainvälisesti adoptoitu voi erottua ulkonäkönsä puolesta muusta valtavirrasta, minkä vuoksi hän saattaa kohdata syrjintää ja pahimmillaan jopa rasismia, vaikka olisikin suomalainen sekä lain että oman kokemuksensa pohjalta. Kansakunnan sisälle pääseminen edellyttää kuitenkin usein tiettyjä kulttuurisia ja ulkonäöllisiä tekijöitä. (Ruohio 2009, 17; Ruohio 2014, 72.)

Hübinetten ja Tigervallin (2009, 341–348) mukaan kansainvälisesti adoptoitu yleensä ensinäkemän myötä asemoituu ”ei kotimaan kansalainen” -kategoriaan, johon samalla sisältyvät myös ulkomaalaisen, pakolaisen ja maahanmuuttajan kategoriat. Kansainvälisesti adoptoidut ovat väestötieteellisestä näkökulmasta muuttaneet maahan, mutta arjessa heidät usein luokitellaan maahanmuuttajiksi. Puhetapana maahanmuuttaja mielletäänkin usein negatiivisesti sävyttyneeksi. (Ruohio 2016, 112.) Toisaalta Koskinen (2014, 86) huomauttaa, kuinka tyypillistä on, ettei kansainvälisesti adoptoituja välttämättä mielletä maahanmuuttajiksi, vaan ennemminkin kulttuurisesti ja sosioekonomisesti valtaväestöön kuuluviksi. Siten saatetaan ajatella, etteivät rasismien kokemukset kosketa tätä erityisryhmää, vaikkakin aiemmat tutkimukset ovat antaneet vahvasti viitteitä toiseen suuntaan. Tämän vuoksi kansainvälisesti adoptoitujen rasismien kokemusten tutkiminen on tärkeää.

Kansainvälisesti adoptoitujen rasismien kokemuksia käsittelevät tutkimukset osoittavat heillä olevan monenlaisia rasismien kokemuksia, joita kohtaavat osana arkeaan. Koskisen (2015) ja Rastan (2007) tutkimukset osoittavat kansainvälisesti adoptoiduilla olevan pitkälti samanlaisia rasismien kokemuksia kuin muillakin maahanmuuttajilla. Tyypillisesti nämä rasismien kokemukset ovat seurausta valtavirrasta poikkeavasta ulkonäöstä. Ruohion

(2009, 28; 2016, 109) mukaan suomalaisuus näyttäytyy kansainvälisesti adoptoitujen arjessa valikoivana, eikä näin ollen suomalaisten joukkoon ole yksinkertaista kuulua, mikäli ei näytä suomalaiselta. Erityisesti tumma iho näyttäytyi tekijänä, jonka vuoksi suomalaisten joukkoon kuuluminen kyseenalaistettiin vahvimmin. Tutkimuksissa kansainvälisesti adoptoitujen kohtaama hyökkäävä ja loukkaava kohtelu, kielenkäyttö, kuten neekeriksi nimittely, seksuaalinen häirintä, väkivalta, uhkaava käytös ja välttely olivat myös yleisiä (Koskinen 2014, 91–92, 96; Koskinen 2015, 135; Rastas 2007, 100). Myös liikennevälineissä välttely saattaa näyttäytyä muiden ihmisten ottamana fyysisenä etäisyytenä (Hübinette & Tigervall 2010, 496; Koskinen 2014; Rastas 2007, 99).

Koskinen (2014; 2015) on kiinnittänyt huomion erityisesti kansainvälisesti adoptoitujen arjessaan kohtaamaan rasismiin. Tutkimuksessaan Koskinen on lähestynyt kansainvälisesti adoptoitujen rasismin kokemuksia avoimen rasismin ohella tarkemmin mikroaggressio-käsitteen avulla. Sue ym. (2007, 271; 273) määrittelevät mikroaggressioiden tarkoittavan erilaisia sanallisia, kuvallisia sekä toiminnallisia halvennuksia, jotka ilmenevät arkipäivässä esimerkiksi ihonväriin liittyen. Siten niiden voidaan katsoa olevan hienovaraisen luonteensa puolesta perinteistä rasismia hankalammin havaittavissa, sillä ne ovat sisältyvät huomaamattomasti arjen vuorovaikutustilanteisiin. Koskisen (2014, 87) mukaan näiden mikroaggressioiden tunnistaminen on erityisen tärkeää, jotta niiden negatiivisia vaikutteita kansainvälisesti adoptoitujen elämään kyettäisiin vastustamaan paremmin.

Koskisen (2014) mukaan mikroaggressiot ilmenevät ennen kaikkea kiusallisesti katseiden kohteena olemisena sekä jatkuvana suomalaisuuden kyseenalaistamisen kautta, muun muassa ympäristön kategorisoidessa kansainvälisesti adoptoidut ulkonäkönsä perusteella maahanmuuttajiksi, ulkomaalaisiksi tai pakolaisiksi, "toisiksi" (Myös Ruohio 2009, 31; Koskinen 2015, 130). Siten ne suomalaiset kansainvälisesti adoptoidut, jotka eivät ulkonäkönsä puolesta täytä "valkoisen" suomalaisuuden normia, herättävät

ympäristön huomion ja määritellään helposti muualta tulleiksi (Koskinen 2015, 130).

Myös ulkomaalaisessa adoptiotutkimuksessa kansainvälisesti adoptoitujen rasismien kokemukset osoittautuvat erilaisesta ulkonäöstä johtuviksi. Erityisesti Ruotsissa on tutkittu paljon kansainvälisesti adoptoitujen rasismien kokemuksia, missä kansainvälisen adoption perinteet ovat pidemmällä (Hübinette & Tigervall 2010, 491). Hällgren (2005) on tutkinut etnisiin vähemmistöihin kuuluvien nuorten kokemuksia arkipäivän rasismista. Muiden etnisten vähemmistöjen edustajien lisäksi tutkimukseen osallistui myös kansainvälisesti adoptoituja nuoria. Tutkimuksesta esille nousseet teemat kuvaavat hyvin arkipäivän rasismien moniulotteisuutta. Nuorilla oli useita kokemuksia "toiseuttamisesta", eli asettumisesta erilaiseen asemaan esimerkiksi ulkonäön perusteella. Samoin korostui myös tummaihoisuuden aikaansaama erilainen kohtelu julkisissa tiloissa, kuten liikennevälineissä ja kaupoissa. Tutkimuksessa arkipäivää olivat myös ilkeät kommentit ja nimittelyt kuten "neekerit"-kommentit. (Hällgren 2005.) Myös Hübinetten ja Tigervallin (2009, 341; 2010, 495) tutkimukset ruotsalaisten kansainvälisesti adoptoitujen rasismien kokemuksista osoittavat jokapäiväisessä arjessa tapahtuvan negatiivisen kohtelun johtuvan ei-valkoisesta ihonväristä. Puolestaan Latinalaisesta Amerikasta adoptoidut kohtaavat usein kategorisoitumista rikollisuuteen ja väkivaltaisuuteen. Koulussa ihonvärinsä puolesta erilainen oppilas linkitetään opettajien toimesta usein automaattisesti yhteen muiden taustaltaan ja ihonväritään etnisten oppilaiden kanssa ikään kuin ei-valkoiseksi massaksi. Toisaalta kansainvälisesti adoptoitu joutuu kohtaamaan myös ristiriitaisia tilanteita joutuessaan selittämään, miksi näyttää ulkonäkönsä puolesta erilaiselta valtaväestöön verrattuna, mutta puhuu kuitenkin sujuvaa kieltä ja omaa maan perinteisen nimen. (Hübinette & Tigervall 2009, 346–349; Hällgren 2005, 333.)

Ruohion (2016, 183) mukaan kansainvälisesti adoptoidun kuuluminen niin kansaan kuin perheeseen tulee kyseenalaistetuksi nimenomaan läheisten suhteiden ulkopuolella. Perhe, ystävät ja muut läheiset näyttäytyivät tukijoina,

joiden seurassa kansainvälisesti adoptoidut kokevat olevansa täysin hyväksytyjä (Ruohio 2009, 34). Toisaalta Hübinetten ja Tigervallin (2009, 343) sekä Koskisen (2015) mukaan kansainvälisesti adoptoitujen kohdalla erottautuminen maahanmuuttajan kategoriasta ja siihen mielletyistä negatiivisista piirteistä onnistuu parhaiten kertomalla adoptiosta. Siten sana ”adoptio” on ikään kuin eräänlainen turvasana (Ruohio 2009, 31).

Hällgrenin (2005) tutkimuksessa aikuisten rooli osana rasismia nähtiin merkittävänä, sillä oman toimintansa ja ennakkoluuloisuutensa kautta he viestivät rasismiin hyväksyttävyyttä myös tuleville sukupolville. Siksi vanhempien ja aikuisten tulisikin kiinnittää enemmän huomiota sekä omaan että lastensa käyttäytymiseen ja asenteeseen. Ruohion (2009, 40) tutkimuksesta välittyi myös kuva siitä, ettei suomalaisilla ole riittävästi tietämystä kansainvälisestä adoptiosta. Siksi kansainvälistä adoptiota käsittelevälle tutkimukselle on osaltaan tarvetta myös ihmisten ennakkoluuloisuuden rikkomiseksi ja adoptiotietoisuuden lisäämiseksi.

4.2 Rasismien seuraukset kansainvälisesti adoptoidulle

Tutkimukset osoittavat rasismien kokemuksilla olevan monenlaisia seurauksia kansainvälisesti adoptoitujen elämään. Koskisen (2014, 85) mukaan rasismien kokemukset ovat yleisiä kansainvälisesti adoptoiduille ja niillä on myös varsin kielteinen vaikutus yksilöiden psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Adoptioperheestä ja kantäväestöstä poikkeava ulkonäkö pakottaa kansainvälisesti adoptoidun pohtimaan ”rotuun”, kulttuuriin sekä etnisyyteen liittyviä tekijöitä. Kansainvälisesti adoptoitu voi kokea sekä myös kategorisoitua kuuluvansa arkipäivässään ulkopuoliseksi, vieraaksi ja nykyiseen kansakuntaansa kuulumattomaksi. (Ruohio 2014, 72.)

Rastas (2007, 55) toteaa adoptoitujen hyvin todennäköisesti liittävän rasismien kokemuksiinsa myös pohdintoja adoption oikeutuksesta jossain vaiheessa elämäänsä. Väistämättä adoptiolapsi joutuu käsittelemään ja kohtaamaan paljon taustaansa sekä kokemuksiinsa ja identiteettinsä liittyviä

kysymyksiä (Svala 2014, 166). Rastas (2007, 122) myös korostaa, että läheinen tukiverkosto, joka kykenee jakamaan ja käsittelemään yksilön kokemuksia on erityisen tärkeä, jotta yksilöt kykenevät vastustamaan rasismia sekä selviämään rasismin kokemuksistaan.

Tärkeä on myös tiedostaa, että rasismin kokemusten myötä itse koettu identiteetti sekä ulkopuolisten määrittelemä identiteetti voivat myös olla kansainvälisesti adoptoidulla erilaiset (Ruohio 2016, 156; 160). Vaikka kansainvälisesti adoptoidut saattavat määritellä itsensä ja identifioitua etnisesti uuteen kotimaahansa ja adoptioperheeseensä yhteneväisesti, heidät kuitenkin muiden toimesta kategorisoidaan usein maahanmuuttajiksi, vieraisiksi tai ulkopuolisiksi (Hübinette & Tigervall 2009). Ruohio (2016, 27) korostaa, että adoptoidun syntyperän huomioiminen on tärkeä tekijä muun muassa adoptoidun identiteetin kannalta, sillä adoptoidun fyysisen ilmeensä ja kasvuympäristön erilaisuus voivat aiheuttaa ristiriitaisia kokemuksia adoptoidulle. Esimerkiksi kansainvälisesti adoptoitu voi muuttaa nimensä biologista syntyperää vastaavaksi ja sitä kautta osoittaa erottautuvansa tavallisista suomalaisista (Ruohio 2016, 124).

Koskisen (2014) tutkimus osoittaa, että vaikka kansainvälisesti adoptoitu itse kokee ja korostaa, etteivät rasistiset kokemukset vaikuta häneen, voivat ne kuitenkin useasti ja pitkällä aikavälillä toistuessaan heikentää adoptoitujen hyvinvointia sekä identiteetin kehittymistä. Samoin Rastaa (2007, 99) mukaan monesti viattomilta vaikuttavat tilanteet useasti toistuessaan vaikuttavat yksilöiden identiteettien rakentumiseen. Ruohion (2016, 109) mukaan nimenomaan muiden ihmisten merkitys kansainvälisesti adoptoidun omalle kuulumisen tunteelle ja hyväksytyksi tulemiselle on usein hyvin keskeisessä roolissa.

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tavoitteena on mediatekstien tarkastelemisen avulla selvittää, minkälaisia arkipäivän rasismien kokemuksia Suomeen kansainvälisesti adoptoidut kohtaavat ja millaisia merkityksiä rasismien kokemuksilla on heidän arkeensa. Keskeistä on tunnistaa mediateksteistä erilaisia arkipäivän rasismien muotoja, sillä niiden esille tuominen auttaa ymmärtämään sitä todellisuutta, mitä Suomessa kansainvälisesti adoptoidut kohtaavat arjessaan. Arkipäivän rasismien olemassaolon, ilmenemismuotojen sekä sen seurausten tiedostaminen mahdollistaa arkipäivän rasismien paremman tunnistamisen ja siihen puuttumisen ja näin ollen saattaa kohentaa Suomeen kansainvälisesti adoptoitujen osallisuutta ja kuulumisen tunnetta. Tutkimustehtävän selvittämisen apuna toimivat seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Millaisia kansainvälisesti adoptoitujen arkipäivän rasismien kokemuksia tuodaan esille mediateksteissä?
2. Millaisia seurauksia arkipäivän rasismien kokemuksilla on kansainvälisesti adoptoidulle mediateksteissä tarkasteltuna?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Lähestymistapa ja tutkimuskohde

Tässä tutkimuksessa on hyödynnetty laadullista tutkimusotetta. Laadullinen lähestymistapa sopi tutkittavan ilmiön, eli kansainvälisesti adoptoitujen arkipäivän rasismien kokemusten selvittämiseen mediateksteistä, sillä laadullisen tutkimuksen pyrkimyksenä ei ole tehdä tilastollisia yleistyksiä, vaan pikemminkin kuvata, ymmärtää ja tulkita tutkittavana olevaa ilmiötä (Eskola & Suoranta 1998, 61). Tutkimukseni lähestymistavaksi sopi teoriasidonnainen lähestymistapa, sillä arkipäivän rasismien kokemusten tarkastelua ja nimeämistä ohjasi Allportin (1979, 14–15) tekemä jaottelu arkipäivän rasismien muodoista. Teoriasidonnainen tutkimus ei suoraan perustu teoriaan, mutta kytkennät siihen ovat havaittavissa (Eskola & Suoranta 1998, 89).

Tutkimustehtävän selvittämisessä on hyödynnetty valmista aineistoa, mediatekstejä. Mediatekstillä tarkoitetaan jonkin viestimen välittämää sisältöä, joka voi koostua esimerkiksi tekstistä, äänestä ja kuvista. Mediatekstien avulla on mahdollista tarkastella ajan tasalla olevia erilaisia arkielämän tilanteita. (Mediakasvatusseura ry 2009.) Mediatekstit voidaan aineistona nähdä myös kulttuurituotteiden tavoin, joita analysoimalla on mahdollista saada tietoa esimerkiksi yhteiskunnassa vallitsevista arvoista, puhetavoista, valtasuhteista sekä vaikuttamisen tavoista (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Siten median voidaan katsoa vaikuttavan merkittävästi siihen, kuinka hahmotamme ympäröivän maailman.

Mediatekstien hyödyntäminen tutkimukseni aineistona on perusteltua usealla tavalla. Ennen kaikkea tämä on perusteltua siksi, että kansainvälisesti adoptoidut ovat haastava ryhmä tavoittaa etenkin proseminaariryönnön puitteissa. He ovat myös erityisen kiinnostava kohderyhmä tutkimuksellisesta näkökulmasta ja kohtaavat useita pyyntöjä tutkimukseen osallistumisesta (Ruohio 2016).

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan valmista aineistoa käytettäessä olennaista on arvioida aineiston syntymisen konteksti ja soveltuvuus omaan tutkimukseen. Myös Rastaa (2007, 15) mukaan mediatekstien analyysi voi paljastaa monia asioita rasismista Suomessa. Näin ollen mediatekstien tarkasteleminen on järkevää, sillä ne antavat osaltaan tärkeää tietoa kansainvälisesti adoptoitujen kohtaamasta rasismista Suomessa kuitenkin hieman erilaisesta näkökulmasta esimerkiksi etnografisiin tutkimuksiin verrattuna.

Mediatekstillemme luonteenomaista on, että kyseessä on aina jonkun toisen näkemys tai kokemus käsiteltävästä asiasta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Myös arkipäivän rasismien lähtökohtaan itsessään sisältyy ajatus henkilön yksilöllisen rasismien kokemusten korostamisesta (Essed 1991). Näin ollen valmista aineistoa hyödyntäessäni en voi kyseenalaistaa niissä esille tuotuja rasismien kokemuksia, vaan ainoastaan tulkita ja selittää niitä tutkimustehtäväni kannalta tarkoituksenmukaisesti.

6.2 Aineiston valitseminen

Tutkimuksessa käytetty aineisto koostuu yhteensä 12 mediatekstistä, jotka olen valinnut eri internetsivustoilta hyödyntämällä hakusanoja sekä lumipallo-otantaa (ks. liite 1). Tuomen ja Sarajärven (2002, 88) mukaan lumipallo-otannassa tutkijalla on yksi hyvä informantti, jota hän hyödyntää muiden sopivien informanttien löytämisessä. Lumipallo-otannalla tarkoitan tässä yhteydessä sitä, että yhden hyvän, kriteereihin sopivan aineiston löytäessäni oli usein julkaisun yhteydessä hyödynnetty asiasanoja kuten "adoptio" ja "rasismi" tai linkkejä, joiden avulla oli mahdollista löytää muita samankaltaisia julkaisuja kyseiseltä internetsivulta. Tällä tavalla löysin aineistoksi neljä mediatekstiä. Usein myös internetsivustoilla oli mahdollista hakea julkaisuja tai uutisia asiasanojen avulla, ja tämä tapa osoittautui myös hedelmälliseksi, sillä sen avulla löysin yhteensä kuusi kriteereihin sopivaa mediatekstiä. Tämän

lisäksi aineiston etsiminen tapahtui Google-hakukoneen avulla, ja hakusana "kansainvälisesti adoptoidun kohtaama rasismi" tuotti kaksi mediatekstiä.

Aineistostani kahdeksan mediatekstiä käsittelee eri julkaisua, ja puolestaan neljä viittaa samaan uutiseen. Päädyin hyödyntämään tutkimukseni aineistona kaikkia näitä neljää samaan uutiseen viittaavaa mediatekstiä, koska sisällöltään niissä tuotiin esille samankaltaisuuksien lisäksi myös eri asioita. Lisäksi yhden mediatekstin yhteydessä oli kansainvälisesti adoptoidun pojan ja hänen äitinsä videoitu haastattelu, jossa käsiteltiin pojan rasismien kokemuksia. Päädyin hyödyntämään myös videota tutkimukseni aineistona, koska sisällöltään se vastasi aineistolle asettamiani valintakriteereitä ja tuki tutkimukseni tarkoitusta samalla tuoden monipuolisuutta aineistooni ja lisäsisältöä tutkimukseeni. Muutaman mediatekstien kohdalla internetissä ei ollut ilmaiseksi tarjolla kuin murto-osa julkaisusta, ja näihin mediateksteihin hankin erillisen luku-oikeuden.

Aineiston valinnassa olen huolehtinut mediatekstien tarkoituksenmukaisuudesta tutkimustehtäväni pohjalta muodostamieni valintakriteereiden avulla. Alun perin yhtenä kriteerinäni oli etsiä mediatekstejä, joissa käsiteltäisiin kansainvälisesti adoptoitujen lasten tai nuorten kokemuksia rasismista. Aineiston hakuprosessin aikana luovuin tästä valintakriteeristä huomattessani iänmukaisen rajauksen karsivan liikaa mediatekstejä, koska mediateksteissä käsiteltiin myös nuorten aikuisten ja aikuisten kokemuksia rasismista. Kaikista mediateksteistä ei myöskään ollut tunnistettavissa varsinaista "päähenkilöä", vaan kansainvälisesti adoptoidun rasismien kokemuksista saatettiin kertoa yleisellä tasolla tai kertojana oli esimerkiksi adoptioäiti. Aineistossani tärkeää ei kuitenkaan ole se, kuka milloinkin puhuu, vaan pikemminkin se, mistä asioista ja miten rasismia mediateksteissä tuodaan esille.

Lopullisessa vaiheessa aineiston valitseminen tapahtui kolmen valintakriteerin avulla. Ensinnäkin lehtiartikkelin tai julkaisun tuli olla suomalainen ja toisekseen sen tuli käsitellä kansainvälistä adoptiota. Kolmantena kriteerinä oli, että mediatekstissä tuli käsitellä kansainvälisen

adoption lisäksi rasismia. Näiden kolmen asettamani kriteerin toteutuessa, valitsin aineistoksi sellaisia mediatekstejä, joiden sisällössä käsitellään jollain tapaa Suomeen kansainvälisesti adoptoidun kokemuksia rasismista. Siten asettamani valintakriteerit ja valitsemani aineisto tukee tutkimukseni tarkoitusta, jossa keskiössä on tarkastella Suomeen ulkomailta adoptoitujen kokemuksia rasismista sekä sen seurauksia kansainvälisesti adoptoidun arkeen.

6.3 Aineiston analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysin tarkoituksena on luoda aikaan selkeyttä ja sitä kautta tuottaa tietoa tutkittavasta asiasta (Eskola & Suoranta 1998, 138). Tässä tutkimuksessa analyysimenetelmänä on hyödynnetty teemoittelua. Teemoittelulla tutkimusaineistosta pyritään löytämään keskeisiä aihepiirejä sekä näiden alaisuuteen kuuluvia pienempiä kokonaisuuksia niiden yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia etsimällä (Eskola & Suoranta 1998, 179–181).

Tutkijasta riippumattomien aineistojen, kuten mediatekstien ja elämänkertojen, hyödyntäminen asettaa analyysityön alkuasetelmaltaan erilaiseksi kuin tutkijasta riippuvien aineistojen kanssa. Tällöin tutkijan tehtävänä on aineiston hankinnan jälkeen määrittää ne perusteet, miten aineistoa käsitellään ja mitä siitä lähdetään tavoittelemaan. (Eskola & Suoranta 1998, 154.) Myös omassa tutkimusprosessissani ennen varsinaisen analyysin aloittamista päädyin rasismiin sijaan keskittymään tarkennetusti arkipäivän rasismiin kokemuksiin, sillä Puurosen (2011, 62) mukaan rasismi on käsitteenä hyvin laaja ja pitää sisällään useita rasismien alamuotoja. Näin ollen käsitteen rajauksen myötä aineiston tarkastelu, jäsentäminen ja siten analysoiminen oli selkeämpää. Myös toinen tutkimuskysymykseni, arkipäivän rasismien seurausten tarkastelu, muodostui vasta aineiston hankinnan ja analyysin aloittamisen myötä.

Teemoittelu perustuu aineiston pilkkomiseen ja ryhmittelyyn erilaisten aiheiden mukaisesti ja voidaan toteuttaa jonkin tietyn ominaisuuden tai ilmiön mukaan (Tuomi & Sarajarvi 2013, 93). Arkipäivän rasismien käsitteeseen sisältyy

erilaisia ilmenemismuotoja, joiden voidaan itsessään katsoa edustavan erilaisia teemoja. Siten käsitteeseen sisältyvät ilmenemismuodot muodostavat jo tietynlaisen jäsenyyksen aineistoon. Näin ollen myös ensimmäisen tutkimuskysymyksen luonteen pohjalta on perusteltua analysoida aineistoa teemoittelulla. Samalla tutkimuksen tulosten peilaaminen aiempaan arkipäivän rasismia käsittelevään tutkimukseen on johdonmukaista.

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa muodostin aineiston käsittelemisen helpottamiseksi mediateksteistä tiedoston, jonne kopioin alkuperäiseltä internetsivustolta julkaisun tekstiosion. Kaikki valmiit aineistot eivät sovi sellaisenaan tutkimukseen, vaan niitä on muokattava tai rajattava tutkimustehtävän mukaisesti sopivaan muotoon (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 181). Kopioidessani alkuperäistekstejä luomaani tiedostoon, jätin teksteistä pois tutkimukseni kannalta epäoleelliset tekstiosuudet, kuten kirjoittajan esittelyä käsittelevät osuudet sekä tekstien yhteydessä olevat kuvat, jotta sain aineistoni mahdollisimman tiiviiseen muotoon. Yhden mediatekstin yhteydessä olevasta videosta litteroin ylös kohdat, joissa käsiteltiin tutkimustehtäväni kannalta oleellisia asioita. Yhteensä tekstiä muodostui 32 sivua litteroitu video mukaan lukien (fontti 12, riviväli 1,5). Samalla myös nimesin mediatekstit uudelleen muotoon "Mediateksti 1", "Mediateksti 2", sillä mediatekstien pitkien alkuperäislinkkien käsitteleminen olisi ollut hankalaa. Myöskään mediatekstien alkuperäisillä julkaisutiedoilla, kuten internetsivustolla tai kirjoittajalla, ei ollut aineiston analyysivaiheen kannalta oleellista merkitystä (ks. liite 1). Neljää eri, mutta samaan uutiseen liittyvää mediatekstiä hyödynsin analyysivaiheessa ikään kuin yhtenä isona kokonaisuutena, jotta samat teemat eivät toistuisi ja siten vääristäisi tutkimustuloksia.

Mediatekstien nimeämisen jälkeen luin aineistoa läpi useaan kertaan ja merkitsin toistuvia ja keskeisiä aiheita värikoodien avulla. Teemojen muodostamisen tukena voidaan hyödyntää myös teemakortistoa, johon aineisto pilkotaan aihealueittain tulkintojen tekemisen helpottamiseksi (Eskola & Suoranta 1998, 154). Teemojen muodostamista helpottavana teemakortistona

hyödynsin erillistä taulukkotiedostoa, jonne keräsin samaan aihepiiriin liittyviä aineistokatkelmia toistensa läheisyyteen ja tarkastelin näiden yhteisiä piirteitä ja eroavaisuuksia. Teemoittelussa taulukoinnin avulla on myös mahdollista havainnoida aineistoissa esiintyviä keskeisiä seikkoja ja sen perusteella miettiä niille yhdistäviä nimittäjiä eli teemoja (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Eskolan ja Suorannan (1998, 176) mukaan teemoittelussa oleellista on tuoda esille tutkimusongelmien mukaisia teemoja. Vähitellen aineistosta löytämieni katkelmien pohjalta taulukkoon alkoi muodostua isompia sarakkeita, joiden yläotsikoiksi muodostin ”arkipäivän rasismien kokemukset” sekä ”arkipäivän rasismien seuraukset”. Näin ollen pääteemat alkoivat hahmottua tutkimuskysymysten mukaisesti. Esiin nousevat teemat ovat aina kuitenkin riippuvaisia myös tutkijan tekemästä tulkinnasta (Eskola & Suoranta 1998, 181).

Teemoittelussa tyypillistä on edetä teemojen muodostamisesta ja ryhmittelystä niiden yksityiskohtaisempaan tarkasteluun (Eskola & Suoranta 1998, 180). Pääteemojen hahmottumisen jälkeen luin teemojen alaisuuteen sijoittamiani aineistokatkelmia läpi ja pyrin löytämään yhtäläisyyksiä näiden välille. Pääteemojen alaisuuteen alkoi hahmottua myös alateemoja, joita yhdistelin toisiinsa värittämällä samaan aihepiiriin liittyvät osiot samanvärisiksi. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen alateemojen muodostumista ohjasi Allportin (1979, 14–15) tekemä luokittelu arkipäivän rasismien muodoista. Lopulta aineistosta erottui molempien pääteemojen alaisuuteen kolme alateemaa, joiden pohjalta myös tutkimuksen tulosluku jäsentyy (ks. kuvio 1). Tutkimuksen tulosluvun teemojen ohessa esitän myös näytteitä aineistosta eli sitaatteja. Sitaattien avulla havainnollistan teemoja sekä tuon esille sen, että aineisto on todella ollut olemassa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Eskola ja Suoranta (1998, 176) kuitenkin korostavat, että onnistunut teemoittelu vaatii sitaattien lisäksi myös teorian ja empirian vuorovaikutusta tutkimustekstissä. Tämän vuoksi pohdintaluvussa peilaan tutkimuksen tuloksia myös aiempaan tutkimustietoon.

7 TULOKSET

7.1 Kansainvälisesti adoptoitujen arkipäivän rasismin kokemukset

7.1.1 Sanaton viestintä - loukkaaminen ilmein, elein ja teoin

Mediateksteissä esiintyi useita erilaisia kansainvälisesti adoptoitujen kohtaamia arkipäivän rasismin muotoja, jotka useimmiten suurten, näkyvien tekojen sijaan "ovat paljon pienempiä: katseita, ilmeitä." (Mediateksti 7c) Mediateksteissä kansainvälisesti adoptoitujen yleisimpiä ja siten merkittävimpiä arkipäivän rasismin kokemuksia oli katseiden kohteena oleminen. Näitä sanattoman viestinnän muotoja käsiteltiin lähestulkoon kaikissa mediateksteissä, mutta niistä kertominen ei kuitenkaan ollut saanut mediateksteissä erityisen suurta roolia, vaan pikemminkin ne jäivät erilaisten nimittely- ja väkivaltakokemusten varjoon. Ilmeiden ja eleiden loukkaavuus koettiin vaikeimpana rasismin muotona, sillä usein niitä kohdataan päivittäin erilaisissa julkisissa paikoissa, kuten kadulla, liikennevälineissä ja koulussa. Mediatekstit osoittivat, kuinka helppo rasismitesti käyttäytyvän on ikään kuin piiloutua ilmeiden ja eleidensä taakse, jolloin tällaista arkipäivän rasismia on hyvin vaikea ulkopuolisten tunnistaa. Kuitenkin ilmeiden ja eleiden voima leimaavuuden ja erilaisuuden korostajana on suuri. Avointen arkipäivän rasismin kokemusten, kuten väkivallan, ohella ne eivät ole niin vähäpätöisiä kuin miltä vaikuttavat. Vaikka ilmeisiin ja eleisiin ei liittyisikään suoranaista vihamielisyyttä, koettiin ne silti usein kiusallisina:

Ihmisten jatkuva tuijottaminen on ahdistavaa. (Mediateksti 7a)

12-vuotias Hanna kertoo saavansa osakseen epämiellyttäviä "mulkaisuja", kun hän liikkuu yksin Raumalla. -- Pahimpia Hannan mielestä ovat aikuiset ihmiset, jotka näyttävät selvästi muun muassa ilmeillään suvaitsemattomuuttaan. (Mediateksti 6)

Ilmeiden ja eleiden lisäksi syrjityksi ja loukatuksi tuleminen näyttäytyi mediateksteissä myös tekojen avulla, joita kansainvälisesti adoptoidut

kohtaavat arjessaan. Monilla julkisilla paikoilla, kuten kaupoissa, etenkin tummaihoisia kansainvälisesti adoptoituja kohdellaan potentiaalisina rikollisina ja poliisit sekä vartijat kiinnittävät erityisen paljon huomiota, mikä aiheuttaa kansainvälisesti adoptoidulle erilaisuuden ja kuulumattomuuden leiman. Erityisesti tämä korostui tummaihoisten adoptoitujen miesten kokemuksissa. Usein nimenomaan tummaihoisuus oli asia, mikä leimasi kansainvälisesti adoptoidun potentiaalisesti rikolliseksi. ”Ei ole erityisen kivaa, kun meet kauppaan jossain isommassa kaupungissa, ja sulla on heti vartijat perässä.” (Mediateksti 5)

Huonon kohtelun ja tekojen avulla loukkaamisen voidaan ajatella olevan seurausta siitä, etteivät ihmiset osaa reagoida tummaihoisuuteen tai muuhun erinäköisyyteen, mikä saattaa näyttäytyä esimerkiksi fyysisenä välttelynä. Myös kansainvälisesti adoptoitujen ulkomaalaiseksi luokittelu oli yleistä mediateksteissä. Siten ihmisten tietämättömyys ja reagoimattomuus luovat pohjaa kansainvälisesti adoptoitujen kohtaamalla arkipäivän rasismille. Kansainvälisesti adoptoidut olivat myös itse hyvin tietoisia syistä, miksi kohtaavat arjessaan epäreilua kohtelua. Usein nämä loukkaavat teot kulminoituivatkin nimenomaan tummaan ihonväriin.

Esimerkiks fudiksessa mulle ei syötellä aina niin paljon sen takii kun mä oon tummaihoinen. (Video)

Tuntemattomat ihmiset olettavat hänen olevan englanninkielinen ja eivät puhu hänelle suomea. (Mediateksti 4)

Helsingissä bussit eivät aina ota pysäkillä odottavaa poikaa kyytiin, vaan ajavat ohi, vaikka 11-vuotias on yrittänyt linja-autolle viittilöidä. -- On ajettu ohi ja ilkkuaakseen vilkutettu bussista. Tätä on tapahtunut vain silloin, kun olen ollut yksin pysäkillä. Ei silloin, jos pysäkillä on paljon muita ihmisiä. (Mediateksti 4)

7.1.2 Loukkaavat kommentit ja sanalliset hyökkäykset

Mediateksteissä ilmeiden ja eleiden ohella tyypillisimpinä ja näkyvimpinä arkipäivän rasismien kokemuksina näyttäytyivät loukkaavat ja herjaavat kommentit, jotka ilmenivät huuteluna, nimittelynä ja haukkumisena. Lähestulkoon jokaisessa mediatekstissä tuotiin esille kansainvälisesti adoptoidun kohtaamia loukkaavia kommentteja ja siten ne olivat

kansainvälisesti adoptoiduille arkipäivää, jolta ei voinut välttyä. Usein nämä loukkaavat kommentit ilmenivät vakavina herjauksina, kuten "neekeri" tai "ryssä-" nimittelyinä, kuten yksi adoptoitu nuori mies kuvaa: "Minulle huudeltiin, että olen ryssä enkä kuulu tänne." (Mediateksti 5) Erityisesti tumma iho osoittautui tekijäksi, joka altisti rasistiselle kohtelulle ja "neekeriksi" nimittelylle: "Puistossa olleet tytöt olivat haukkuneet poikaa neekeriksi ja raiskaajaksi." (Mediateksti 7b)

Loukkaavat kommentit näyttäytyivät mediateksteissä sekä vanhempien että nuorempien kansainvälisesti adoptoitujen arjessa. Vaikka yleensä pieniin tummaihoisiin lapsiin suhtaudutaan hyvin hellyttävällä tavalla, eivät hekään ole suojassa rasistisilta kommenteilta, vaan joutuvat kohtaamaan arkipäivän rasismia siinä missä vanhemmatkin kansainvälisesti adoptoidut. Myös kansainvälisesti adoptoiduille ja heidän perheilleen tämä oli todellisuutta, kuten 12-vuotiaan adoptiolapsen äiti kuvaa: "Vauva-aikana saimme osaksemme pelkästään ihastuneita huokauksia ja iloisia ilmeitä. Vauvat ovat aina kaikkien mielestä söpöjä. Rasistiset huomautukset tulevat kuvaan lapsen kasvaessa". (Mediateksti 6)

Myös yhä nuoremmat kansainvälisesti adoptoidut itse ovat tietoisia omasta erilaisuudestaan sekä siitä, kuinka eriarvoistavaa ja julmaa kohtelua he saavat osakseen. Esimerkiksi 11-vuotias Etelä-Afrikasta adoptoitu poika on hyvin tietoinen kokemastaan haukkumisesta: "Mua haukutaan neekeriks ja kakaks tai kakanväriseksi ja nekruks ja kaikkee semmosta." (Video) Myös kahden adoptioäidin kertomus lapsensa kohtelusta kuvaa pienten kansainvälisesti adoptoitujen lasten kokemusten todellisuutta sekä raakuutta:

Matias on joutunut kuulemaan nimittelyä ja syrjintää jo kolmevuotiaasta lähtien, jolloin hän meni päiväkotiin. (Mediateksti 7a)

Kuusikymppinen mies oli kutsunut rattaissa kulkenutta pikkupoikaa saatanaan neekeriksi. (Mediateksti 2)

Samalla nämä kokemukset heijastavat arkipäivän rasismin monimuotoisuutta: vanhat ihmiset toimivat rasisteina siinä missä pienet lapsetkin. Rasistisia kommentteja voi tulla sellaisilta henkilöiltä ja sellaisissa tilanteissa, joissa niitä

osaa vähiten odottaa. Tyypillisesti ilkeät kommentit tulivat täysin tuntemattomien ihmisten suusta, ja siten haukkujan on myös helppo piiloutua anonymiteettinsa suojaan: "Monet haukkujista pyrkivät järjestämään tilanteen sellaiseksi, että heitä ei voi tunnistaa. Solvauksia huudellaan esimerkiksi ohi ajavista autoista." (Mediateksti 5)

Sanojen ohella loukatuksi tuleminen ilmeni kansainvälisesti adoptoitujen kokemuksissa myös muun viestinnän muodossa, kuten lällättelynä ja pilkallisena nauruna. Aasialaista alkuperää olevan tytön kohtaama arkipäivän rasismi ilmeni loukkaavien kommenttien lisäksi matkimisen ja kikattelun alaiseksi joutumisena: "NI HAO! CHING CHANG CHONG! Kaksi kouluikäistä poikaa juoksee ohitseni ja kikattaa." (Mediateksti 3)

Ilkeiden kommenttien ja nimittelyiden lisäksi kansainvälisesti adoptoidut kohtasivat myös monia stereotyyppisiä ja asiattomia kommentteja. Ulkopuolisten stereotyyppiset käsitykset adoptoidusta oman alkuperäkulttuurinsa edustajana olivat tyypillisiä arkipäivän rasismin kokemuksia: "Tällä viikolla minulle täysin tuntematon ihminen kysyi ruokakaupassa, mitä riisiä suosittelen, koska olen kiinalainen. Vastasin, että en tiedä. Olen Espoosta." (Mediateksti 3) Mediateksteissä stereotyyppioiden mukana tuoma asiattomuus korostui pahimmillaan erityisesti aasialaista taustaa olevien tyttöjen kohdalla, sillä heidät saatetaan automaattisesti mieltää eräänlaisiksi seksiobjekteiksi ja heille tehdään myös seksiehdotuksia jo hyvin nuorina. Tätä kuvaa hyvin aasialaista syntyperää olevien adoptiotyttöjen kokemukset:

Minulta kysytään ihan tosissaan, tykkäävätkö aasialaiset tytöt anaaliseksiä ja onko poikaystävälläni joku fetissi. (Mediateksti 3)

Joskus keski-ikäiset miehet lähestyvät mua, tervehtivät thain kielellä ja haluavat tarjota drinkkejä. Yrittävät olla ikään kuin herrasmiehiä pokaumielessä. Ja sit sä huomaat, miten ne yrittää riisua sua katseellaan, mikä on niin oksettavaa. Ja joo, tätä on tapahtunut silloinkin, kun olin teini-ikäinen. (Mediateksti 5)

Arkipäivän rasismi ilmeni mediateksteissä myös vieraiden ihmisten tahattomana ymmärtämättömyytenä tai asioiden vaikeana sujumisena. Kansainvälisesti adoptoidun kokemus kohtaamistaan loukkaavista kommentteista saattaa kieliä toisen ihmisen tietämättömyydestä,

ymmärtämättömyydestä mutta myös tahallista loukkaamisesta, jonka avulla haluaa näyttää paremmuutensa ja valtansa ja tehdä toisen ihmisen aseman alistetuksi. ”Jokin aika sitten vanhempi mieshenkilö oli tiuskaissut Hannalle Rauman uimahallissa, ”sinäkin täällä Suomessa!”. Samanlainen tapaus sattui myös kaupassa, jossa noin nelikymppinen nainen oli kuiskannut yllättäen Hannan korvaan, ”olet ihan idiootti, kun olet tullut Suomeen”. (Mediateksti 6)

Tahaton ymmärtämättömyys ja asioiden vaikea sujuminen näyttäytyi etenkin ammattihenkilöiden kohdalla, minkä kansainvälisesti adoptoidut ja heidän vanhempansa kokivat huonona ja epäsovivana. Ammattihenkilö ei välttämättä itse ymmärrä toimintansa loukkaavan toista ihmistä, vaan kommentit saattavat kieliä pikemminkin tietämättömyydestä ja ennakkoluuloista. Tätä kuvaavat kahden adoptioäidin kommentit:

Terveydenhuollossa on kysely HIV-testien perään. (Mediateksti 6)

Sairaanhoitaja saattaa puhua rodullisista ominaisuuksista tai neuvolan terveydenhoitaja kysyy, kasvaako pojan afrohiukset ollenkaan. -Ne ovat absurdeja kommentteja, joista voi todeta, ettei vastapuoli vilpittömästi halua mitään pahaa, hän on vaan niin täysin pihalla. (Mediateksti 2)

7.1.3 Fyysisyyden loukkaaminen

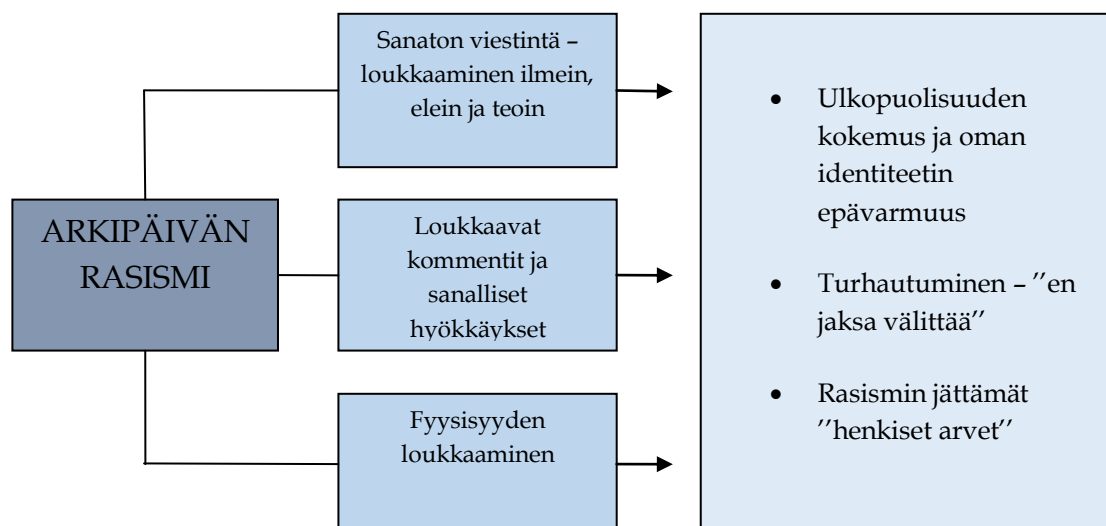
Mediateksteissä väkivallan kokemukset näyttäytyvät arkipäivän rasismin äärimmäisenä ja avoimimpana muotona. Väkivallan kokemukset ilmenivät mediateksteissä aina yhtä yllättävinä ja pysäyttävinä sekä kansainvälisesti adoptoidulle itselleen että hänen perheelleen. Vaikka kaikki kansainvälisesti adoptoidut eivät joutuisi kohtaamaan väkivaltaisuutta, vaara on kuitenkin aina olemassa, sillä valtavirrasta poikkeavan ulkonäön puolesta kansainvälisesti adoptoidut ovat jatkuvasti ikään kuin näyttämöllä. Mediateksteissä suoranaisia väkivallan kokemuksia oli tuotu esille verrattain vähän, mutta mikäli kansainvälisesti adoptoitu on kohdannut väkivaltaisuutta, on se saanut mediateksteissä suuren roolin. Toisille kansainvälisesti adoptoidulle nimittelyn ohella lyöminen on säännöllistä arkipäivää, toiset taas ovat pystyneet

välttymään siltä, mutta uhka on aina olemassa. Siten väkivallan vaara ja sillä uhkailu näyttäytyi asiana, joka aiheutti mietteitä sekä kansainvälisesti adoptoidulle itselleen että adoptiovanhemmille: ”Me vanhemmat emme voi olla koko ajan meidän lastemme tukena ja turvana, mutta aikuisia on valtavasti julkisilla paikoilla.” (Mediateksti 4)

Aineistosta korostui vahvasti myös väkivallan kokemuksen syntymisen taustalla vaikuttavat tekijät. Monesti pahimmat rasistiset väkivaltakokemukset lähtevät liikkeelle ensin sanallisesta hyökkäyksestä, josta kansainvälisesti adoptoidut yrittävät olla välittämättä parhaansa mukaan. Useissa tilanteissa on myös harras toive siitä, että joku puuttuisi, tulisi väliin. Kuitenkin vaarana on, että muiden rasistisuus lietsoo myös muita toimimaan rasistisella tavalla, sillä harvoin rasistisesti ja väkivaltaisesti käyttäytyvä on liikkeellä yksin.

Usein se alkoi niin, että minulle huudettiin, tules ryssä tänne. En tietenkään mennyt, mutta aina ne tulivat hakemaan minut ja kävivät päälle. Makasin sitten sikiöasennossa maassa ja otin vastaan, mitä tuli. Siinä maassani toivoin, että joku tulisi väliin, mutta harvoin kukaan tuli. (Mediateksti 5)

Ensin muutama teinipoika on huudellut häntä neekeriksi ja raiskaajaksi, 10-vuotiasta poikaa! Sen jälkeen paikalle on tullut tyttöjä, jotka ovat alkaneet lyödä ja potkia häntä. (Mediateksti 7d)

Kuvio 1. Arkipäivän rasismien kokemukset ja seuraukset.

7.2 Arkipäivän rasismien seuraukset

7.2.1 Ulkopuolisuuden kokemus ja oman identiteetin epävarmuus

Arkipäivän rasismien kokemukset tekevät kansainvälisesti adoptoidun väistämättä tietoiseksi siitä, että hän on jollain tapaa erilainen. Arjessa kohtaamansa rasismien myötä kansainvälisesti adoptoidut näyttäisivät liittävän erityisen suuria pohdintoja omaan kuulumiseensa ja identiteettiinsä. Rasismien kohtaaminen on aina yhtä musertavaa ja tekee kyseenalaiseksi sen, millainen on kansainvälisesti adoptoidun kokemus omasta itsestään, identiteetistään sekä siitä, kuuluuko osaksi suomalaisuutta. Kansainvälisesti adoptoidun kokemus siitä, kuinka muut ihmiset hänet näkevät, vaikuttaa siihen kuinka hän näkee itsensä ja mahdollisuutensa toimia osana yhteiskunnan jäsenyyttä. Erityisen korostunutta mediateksteissä oli, että yhä pienemmät kansainvälisesti adoptoidut lapset joutuvat ”suurennuslasin alaisuuteen” ja myös itse pohtimaan omaa kuulumistaan ja ulkomuotoaan arkipäivän rasismien kokemusten vuoksi. Siten arkipäivän rasismien kokemukset ovat erittäin haavoittavia myös pienille lapsille ja heidän identiteetilleen:

Kolmevuotiaasta asti Matias on sanonut tietävänsä, että on tosi huono ja ruma. -- Matias on sanonut, että haluaisi repiä ihonsa pois, kun se on niin ruma. (Mediateksti 7a)

Jo päivähoitossa eriväriset tietävät, että heillä on ”kuraa naamassa”. Lapset osaavat tehdä sitä ilman, että aikuiset kuulevat. Samaa jatkuu koulussa. (Mediateksti 7c)

Mediateksteistä välittyi vaikutelma siitä, että etenkin itsenäisemmät, iältään vanhemmat kansainvälisesti adoptoidut kaipaavat huomaamattomuuden ja vapauden tunnetta, jota eivät voi kotimaassaan saavuttaa arkipäivän rasismien aikaansaaman ulkopuolisuuden tunteen vuoksi. Siten muualla, kuin Suomessa voi olla helpompi hengittää: ”(Lontoossa) koin ensimmäistä kertaa elämäni aikana, ettei minun tarvinnut selitellä omaa olemassaoloani tai perata geneettistä perimääni muiden ihmisten takia. -- Täällä (Suomessa) on paljon ihmisiä, joiden mielestä en kuulu tänne.” (Mediateksti 3)

Arkipäivän rasismien kokemusten seuraukset saattavat nousta keskiöön erityisesti silloin, kuin elämässä on jonkinlaisia murrosvaiheita, kriisihetkiä tai

kansainvälisesti adoptoidun liittäessä pohdintoja omaan taustaansa ja adoptioon. Etenkin valtavirrasta poikkeavan ulkonäön ja eri elämänvaiheiden roolia tuotiin esille. Oleellisena nousi esimerkiksi rasismien kohtaaminen murrosikäisenä, kun elämässä on muutenkin paljon myllerrystä ja oman identiteetin sekä itsetunnon hakeutumista:

Hanna on sinut itsensä kanssa mutta siitä huolimatta hän ei haluaisi näyttää niin erilaiselta kuin muut. Hän ei myöskään tykkää siitä, kun vieraat ihmiset haluavat kosketella hänen hiuksiaan. Murrosikä lähestyvä tyttö haluaa sulautua joukkoon niin kuin muutkin ikätoverinsa. Murrosikä ja rasismien kestäminen on raskas yhtälö. Se saattaa käydä jopa mielenterveyden päälle, pohtii (Hannan adoptioäiti) Helena. (Mediateksti 6)

Siten kansainvälisesti adoptoituna oleminen, arkipäivän rasismien kokemukset sekä muut elämänvaiheet yhdessä voivat luoda yhtälön, mikä saa aikaan kokemukset erilaisuudesta ja ulkopuolisuudesta. Samalla se asettaa haasteita kansainvälisesti adoptoidun käsitykseen itsestään ja luo jossain tapauksessa myös tarpeen pohtia omaa taustaa.

Jokainen ilkeä ja ajattelematon sana tai ele jättää lapsen jäljen. Adoptiolapsi käy muutenkin läpi koko elämän kestävästä identiteetikriisistä. Rasistiset huomautukset eivät mitenkään tue lapsen läpikäymää prosessia. (Mediateksti 6)

On vaikea ymmärtää, millaista on olla samanaikaisesti sekä hylätty ja toivottu että suomalainen ja ulkomaalaisen näköinen. (Mediateksti 8)

Myös ulkopuolisten tekemä kategorisointi muualta tullee sekä kansainvälisesti adoptoidun oma käsitys itsestään olivat erään kansainvälisesti adoptoidun naisen kohdalla ristiriidassa:

Parikymppisenä muutin Helsinkiin. Yhtäkkiä kohtasin ennakkoluuloja ja jopa rasismia. Se ei johtunut niinkään adoptiotaustastani vaan siitä, että näytin erilaiselta. Minua luultiin usein maahanmuuttajaksi, vaikka koen itseni suomalaiseksi ja puhun Keski-Suomen murretta. Tuolloin rupesin miettimään taustaani enemmän kuin aikaisemmin. (Mediateksti 1)

7.2.2 Turhautuminen - "en jaksa välittää"

Monen kansainvälisesti adoptoidun arkipäivän rasismien kokemuksessa korostui erilaisten solvausten ja katseiden alaisuudessa olemisen olevan jo niin arkipäivää, ettei niistä jaksa välittää. Samalla tämä kertoo, kuinka sulautunutta rasismi on arjen erilaisiin konteksteihin. Erään adoptiolapsen äiti kuvaa

turtumista arkipäivän rasismiin: ”Alkaa muodostua teflonpinta, että tällaista tämä nyt on, eikä tälle mitään voi. Sellaista ei saisi tapahtua.” (Mediateksti 2)

Toisaalta sellaisen vaikutelman antaminen, ettei välitä tai piittaa itseän kohdistuvista loukkauksista ja negatiivisista kokemuksista, voi kansainvälisesti adoptoidulla toimia hetkellisesti myös itseä suojaavana keinona. Samalla tähän ajatukseen näyttäisi sisältyvän myös toive asioiden muuttumisesta ja kääntymisestä parempaan päin.

Yleensä mä en välitä tai mä jatkan vaa eteenpäi. Sitä on tapahtunu sen verran useesti, ettei siit enää jaksa välittää. (Video)

Ajattelin pitkään, että jos nauran juttujen mukana ja en valita asiasta, ilmapiiri muuttuisi lopulta itsestään. (Mediateksti 3)

Itsensä suojelemisen lisäksi korostui kansainvälisesti adoptoitujen pyrkimys suojella perhettään kohtaamaltaan rasismilta. Kokemusten kertomisen välttäminen onnistui tiettyyn pisteeseen asti, mutta pahaa oloa oli etenkin nuorempien kansainvälisesti adoptoitujen vaikea peitellä perheenjäseniltään, sillä rasismien kokemukset näyttäytyivät niin merkittävinä päivän kulkuun vaikuttavina tekijöinä. Siksi arkipäivän rasismien kokemusten huomaaminen vaatii myös muilta perheenjäseniltä tietynlaista tunneälyä sekä valmiutta, jotta kokemusten käsitteleminen on mahdollista. Samalla myös korostui, että sen lisäksi, että kokemuksista ei haluttu kertoa, ei niistä myöskään välttämättä osattu kertoa.

Lapset suojelevat vanhempiaan rasistisilta kokemuksiltaan. On tyypillistä, että lapset eivät kerro pienestä nimittelystä, kiusaamisesta ja katseista. Lapset haluavat, että koti on ”erilaisuudesta vapaa vyöhyke”. Näitä kokemuksia ei haluta tuoda kotiin. (Mediateksti 7c)

Aluksi Matias ei kertonut mitään pahoinpitelystä. Ihmettelin, kun hän oli hyvin huolissaan ja sokissa kadonneesta lippiksestään. Illan mittaan hän alkoi kertoa tapahtumien kulusta. (Mediateksti 7a)

Kuitenkin todellisuudessa arkipäivän rasismien kokemukset, olivatpa ne pieniä tai suuria, vaikuttavat vähintään sen hetkiseen mielialaan ja saattavat heijastua jopa pidemmälle tuoden esimerkiksi huonoja muistoja mieleen aiemmista loukkaavista kokemuksista, kuten eräs adoptoitu kertoo: ”Poikien lapsellinen lällätys pilaa lupaavasti alkaneen päivän täysin. -- Pikkupoikien ilkkuminen toi

mieleeni kaikki ne kerrat, kun minulle on sanottu, että puolet minusta on halpaa, likaista, outoa ja naurettavaa”. (Mediateksti 3)

7.2.3 Rasismin jättämät ”henkiset arvet”

Samoin kuin kansainvälisesti adoptoituihin lapsiin, myös nuoriin ja aikuisiin pätee arjessa koettujen rasismin ilmentymien jättämät seuraukset. Vaikka kansainvälisesti adoptoitu toisikin esille sen, ettei hän jaksakaan välittää kohtaamastaan arjen rasismista, näyttäytyvät nämä kokemukset kuitenkin jokaisessa mediatekstissä pienempinä tai suurempina, näkymättöminä arpina, jotka voivat vaikuttaa jopa vuosien ajan. Pahimpia ”henkisiä arpia” mediateksteissä olivat erilaiset pelkotilat, jotka näyttäytyivät tilanteiden ja ihmisten välttelyinä. Myös väkivallan kokemus voi äityä niin pahaksi, että fyysisten oireiden sijaan seuraukset näyttäytyvät ennemminkin psyykkisenä pahoinvointina.

Matiakselle ei tullut vakavia fyysisiä vammoja, mutta hänen psyykinen vointinsa romahti tapahtuman jälkeen. Hän on ollut hyvin levoton maanantaista lähtien. (Mediateksti 7a)

Sasu alkoi vältellä koulua kolmannella luokalla, 9-vuotiaana. Joskus lähdin aamuisin koulutaksilla koululle, mutta en mennyt kouluun vaan kävelin neljä kilometriä takaisin kotiin. (Mediateksti 5)

Kansainvälisesti adoptoidut reagoivat arjen rasismin kokemuksiin hyvin eri tavoin, toiset saattoivat mennä hiljaisiksi ja toiset puolestaan kävivät päälle. Jatkuvat kokemukset kiusaamisesta ja syrjinnästä voivat saada myös rasismin uhrin turhautumaan ja käyttämään samanlaisia voimakeinoja kuin on itse joutunut kohtaamaan. Yhden kansainvälisesti adoptoidun pojan pelko ja viha rasismin kokemusten vuoksi oli kasvanut niin suureksi ja patoutuneeksi, että hän oli myös itse alkanut käyttäytymään aggressiivisesti. ”Yläkoulussa minusta tuli aggressiivinen. Kun tilanne ei kerran puhumalla parantunut, päätin alkaa itsekin lyödä. Monet kerrat istuin rehtorin kansliassa, kun olin tapellut.” (Mediateksti 5)

Kokemukset rasismista näkyvät aina arjen ja elämänkulun taustalla. Huonot kokemukset muista ihmisistä ja esimerkiksi ikätovereiden

kiusaamisesta olivat olennainen tekijä kansainvälisesti adoptoitujen itsetunnon, rohkeuden ja esimerkiksi kouluviihtyvyyden kannalta. Pelko liittyi myös tulevaisuuden mukana tuomiin muutoksiin, kuten yhden kuudetta luokkaa käyvän tytön ja tämän vanhempien kohdalla: "Vuoden päästä Hanna siirtyy alakoulun puolelta yläkouluun. Tulevaisuus on herättänyt jo pientä pelkoa vanhemmissa ja jonkinlaista jännitystä Hannassa." (Mediateksti 6)

8 POHDINTA

8.1 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli mediatekstejä tarkastelemalla selvittää, millaisia arkipäivän rasismien kokemuksia kansainvälisesti adoptoiduilla on. Samalla tavoitteena oli saada tietoa siitä, millaisia seurauksia näillä arkipäivän rasismien kokemuksilla on kansainvälisesti adoptoiduille, jotta saataisiin laajempi ymmärrys arkipäivän rasismien kokonaisvaltaisesta merkityksestä kansainvälisesti adoptoidun arjessa. Kansainvälisesti adoptoitujen rasismien sekä arkipäivän rasismien kokemuksia on tutkittu melko paljon (esim. Hübinette & Tigervall 2009; 2010; Hällgren 2005; Koskinen 2014; 2015; Ruohio 2009), mutta usein rasismien seurausten tarkastelu on jäänyt ulkopuolelle. Aiemmat tutkimukset ovat pääosin keskittyneet tutkimaan rasismien kokemuksia haastatteluiden avulla, joten mediatekstien tarkasteleminen on erilainen lähtökohta rasismien kokemusten tutkimiseen.

Tutkimuksen tulokset osoittavat rasismien kokemusten olevan todellisuutta kansainvälisesti adoptoitujen arjessa, vaikka Koskisen (2014, 86) mukaan kansainvälisesti adoptoitujen ei välttämättä mielletä kohtaavan rasismia muiden etnisten vähemmistöjen tavoin. Tutkimuksen arkipäivän rasismien teemat mukailivat Allportin (1979, 14–15) tekemää luokittelua. Allportin (1979) jaottelun mukaisesti tutkimuksessa kansainvälisesti adoptoitujen suomalaisuuden ulkopuolelle jääminen näyttäisi tapahtuvan arjessa erilaisten sanattoman viestinnän muotojen, loukkaavien kommenttien sekä fyysisyyden loukkaamisen välityksellä. Vaikka tutkimukseni teemat ovat nimetty ja jaoteltu eri tavoin, niistä löytyy sisällöllisesti samankaltaisuuksia. Samoin tutkimuksesta löydetyt teemat heijastavat aiemmissä tutkimuksissa havaittuja rasismien muotoja.

Tutkimuksen merkittävimpänä antina näyttäytyy arkipäivän rasismien monimuotoisuus. Ensinnäkin tämä monimuotoisuus näyttäytyy siten, että suuri osa arkipäivän rasismista on hankalasti havaittavaa. Sanaton viestintä; ilmeet,

eleet ja teot osoittautuivat tutkimuksessa kansainvälisesti adoptoitujen tyypillisimmiksi arkipäivän rasismin kokemuksiksi, mikä tukee myös aiempien tutkimusten tuloksia (Hübinette & Tigervall 2009; Koskinen 2014; Ruohio 2009; 2014). Huomionarvoista on, että näiden kokemusten esille tuominen ei ollut mediateksteissä saanut niin suurta roolia muihin arkipäivän rasismin kokemuksiin verrattuna. Osaltaan tämä voi kieliä myös sanattoman viestinnän avulla tuotetun rasismin luonteesta: ne ovat vaikeasti havaittavia sekä hienovaraisia, jolloin niiden tunnistaminen sekä todeksi osoittaminen on haastavampaa (Puuronen 2011, 61).

Samalla tutkimus osoittaa suomalaisen yhteiskunnan pinnallisuuden. Erityisesti valtavirrasta poikkeava ulkonäkö liittyy kansainvälisesti adoptoidut usein automaattisesti suomalaisuuden ulkopuolelle. Siten Koskisen (2015, 143) tutkimuksen tavoin suomalaisuus näyttäisi liitetävän ”valkoisuuteen” ja ulkonäkö toimii keskeisenä suomalaisuuteen liittäjänä. Erityisesti tummaihoisuus näyttäytyi aiempien tutkimusten tavoin tekijänä, joka altistaa rasismiselle kohtelulle (esim. Hübinette & Tigervall 2009; 2010; Hällgren 2005; Koskinen 2014; 2015; Ruohio 2009) myös muiden etnisten vähemmistöjen edustajien tavoin (Rastas 2007). Siten huomionarvoista on, että kansainvälisesti adoptoiduilla voidaan katsoa olevan hyvin samantapaisia rasismin kokemuksia kuin muillakin etnisillä vähemmistöillä Suomessa.

Kuten esimerkiksi Koskisen (2015) ja Rastaa (2007) tutkimuksissa, myös tässä tutkimuksessa ”neekerit” - kommentit olivat yleisiä. Aasialaista alkuperää olevat tytöt puolestaan olivat alttiita kohtaamaan asiattomia kommentteja ja ehdotuksia. Myös Koskisen (2014; 2015) tutkimuksissa kansainvälisesti adoptoitujen naisten kohtaama seksuaalinen häirintä oli eräs rasismin muoto. Väkivallan kokemukset olivat harvemmassa, mutta niiden merkitys kansainvälisesti adoptoidun hyvinvoinnille ja turvallisuuden kokemukselle olivat kuitenkin suuressa roolissa, kuten aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet (Koskinen 2014; 2015; Rastas 2007). Myös väkivallan uhka on asia, mikä luo kansainvälisesti adoptoidulle ja hänen perheelleen turvattomuuden tunnetta.

Arkipäivän rasismien seurauksia tarkasteltaessa tutkimuksessani korostui Rastaan (2007, 140) tutkimuksen mukainen havainto siitä, kuinka heterogeenisen tutkimusjoukon kohdalla on haasteellista muodostaa yhtenäinen kuvaus, miten rasismi vaikuttaa kansainvälisesti adoptoitujen arjessa. Siksi mielekkäämpää on tarkastella rasismien seurauksia ikään kuin irrallisina toisistaan ja sitä kautta pohtia niiden merkitystä ja roolia aiempaan tutkimustietoon peilaten. Kaiken kaikkiaan tutkimus osoittaa arkipäivän rasismien kokemuksista seuraavan monenlaisia yksilöllisesti näyttäytyviä psyykkisiä ja sosiaalisia haasteita kansainvälisesti adoptoidulle (myös Koskinen 2014). Kansainvälisesti adoptoidut liittävät rasismien kokemusten myötä erityisen suuria pohdintoja omaan kuulumiseensa ja identiteettiinsä. Rastaan (2007) mukaan kokemus oman yhteiskunnan hylkimisestä voi johtaa tilanteiden välttelyyn ja tuottaa vetoa muuttaa muualle. Myös tässä tutkimuksessa kansainvälisesti adoptoitujen ulkopuolisuuden kokemus näyttöytyi samankaltaisesti. Kokemus omasta erilaisuudesta ja identiteetin ristiriitaisuus vaativat adoptoiduilta paljon voimavaroja sekä aiheuttavat pohdintaa suhteestaan suomalaisuuteen (myös Rastas 2007). Rastaan (2007, 99) mukaan viattomilta vaikuttavien tilanteiden toistuminen useasti voi vaikuttaa yksilön identiteetin rakentumiseen.

Puuronen (2011, 62) on tuonut esille arkipäivän rasismien seurauksia, joista erityisesti rasismien uhrin turhauttaminen näyttöytyi oleellisena seurauksena tässä tutkimuksessa etenkin kansainvälisesti adoptoitujen omana turhautumisena sekä kyllästymisenä rasismien kohtaamiseen, mistä seurauksena oli ajatus siitä, että ei jaksa välittää rasismien kokemuksista ja sitä kautta adoptoitu suojelee itseään. Itsensä suojelemisen lisäksi adoptoidut myös suojelivat perhettään rasismien kokemuksilta, kuten myös Rastaan (2004) tutkimus osoittaa. Toisaalta rasismien kokemusten jakaminen läheisen tukiverkoston kanssa on tärkeää, jotta adoptoidut kykenisivät käsittelemään rasismien kokemuksiaan ja selviämään niistä (Rastas 2007, 122). Rasismien voima hyvinvoinnin haavoittajana näyttöytyi etenkin sen jättämien henkisten arpien valossa. Useat kokemukset rasismista, olivatpa ne pieniä tai suuria,

muistuttavat kansainvälisesti adoptoitua omasta erilaisuudestaan sekä siitä, ettei tullut hyväksytyksi sellaisena kuin on. Myös Koskisen (2014) tutkimus osoittaa, että rasismin kokemukset pitkällä aikavälillä toistuessaan heikentävät adoptoidun hyvinvointia.

Toisekseen arkipäivän rasismin monimuotoisuudesta ja huolestuttavuudesta kielii se, että hyvin pienetkin kansainvälisesti adoptoidut lapset saavat rasismia osakseen. Erityisen huolestuttavaa tästä tekee, että se kielii yhteiskuntamme suvaitsemattomuudesta. Voi vain pohtia, millaiset seuraukset jo pienenä koetusta rasismista on yksilön hyvinvoinnille. Tutkimuksen perusteella erityisesti terveydenhuoltopalvelut sekä koulu koettiin paikkana, mihin arkipäivän rasismi piiloutuu hyvin hienovaraisesti nostamalla kansainvälisesti adoptoidun erilaisuuden näyttämölle niin opettajien kuin muiden ammattihenkilöiden toimesta. Tutkimuksen tuloksia tulisi hyödyntää kasvattajien ja muiden aikuisten opastamisessa siihen, että kansainvälisesti adoptoitujen erilaisuutta korostavien, myös positiivisten ulkonäköön liittyvien kommenttien käyttämisen tulisi olla hienovaraista ja harkittua. Kansainvälisesti adoptoidun jatkuva tietoisuus siitä, että on jollain tapaa erilainen, ei tue yksilön identiteettiprosessia ja hyvinvointia, mikäli ympäristö jatkuvasti huomioi erilaisuutta myös positiivisessa mielessä. Näiden tutkimustulosten valossa kansainvälisesti adoptoiduille olisi tärkeää tarjota kasvuympäristö, jossa häntä ei asemoida vain adoptoiduksi.

Samalla arjen rasismin monimuotoisuutta ja raadollisuutta kuvastaa tutkimuksessani se, että mediateksteissä rasismia tuottivat vieraat ihmiset aina ”vauvasta vaariin”. Pienet lapset voivat olla rasisteja siinä missä aikuisetkin. Tähän kytkeytyy myös Rastaan (2004) havainnot siitä, että rasismia koetaan nimenomaan kodin ulkopuolella, vieraiden ihmisten tuottamana. Toinen havainto on, että nuorten lasten ja vanhusten rasistinen käyttäytyminen on jollain tapaa hyväksyttävämpää, mikäli ajatellaan, että pieniä lapsia tulee ymmärtää ja vanhuksia kunnioittaa. Tämän ajatustavan voidaan katsoa olevan hyvin vaarallinen, sillä se oikeuttaa rasistiset teot ja välittää lapsille vääränlaisen asenteen. Eräänlainen pääsanoma mediateksteissä olikin, että sekä

adoptoidut itse että heidän vanhempansa toivoisivat aikuisten puuttuvan ja reagoivan rasistisia tilanteita kohdatessaan, kuten eräs adoptioäiti korostaa:

”Me vanhemmat emme voi olla koko ajan meidän lastemme tukena ja turvana, mutta aikuisia on valtavasti julkisilla paikoilla. Todella toivon, että minun ei tarvitsisi pelätä ja te muut aikuiset nostaisitte katseenne, seuraisitte mitä ympärillä tapahtuu ja puuttuisitte tilanteisiin. Saarisen mielestä tällainen puuttuminen ei vaadi isoja tekoja. Saarisen mukaan se voi olla rohkaisevaa hymyilyä ja kysymistä, että "voiko auttaa" tai "onko kaikki hyvin".” (Mediateksti 4)

8.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta heijastavia tekijöitä ovat mahdollisimman tarkka kuvaus tutkimuksen toteuttamisesta sekä tehdyistä valinnoista (Tuomi & Sarajärvi 2002, 131). Erityisesti tutkijan kokemattomuutta on pyritty paikkaamaan kuvaamalla tutkimuksen eteneminen mahdollisimman tarkoin, mikä on otettu huomioon etenkin aineiston valitsemisen ja analyysin perusteellisessa kuvauksessa. Myös tutkimuksen toteuttamiseen liittyviä valintoja on perusteltu aiemman tutkimuskirjallisuuden valossa.

Tyypillisesti tutkimusta tehtäessä tärkeä on huolehtia tutkittavien anonymiteetin suojelusta (Tuomi & Sarajärvi 2002, 138). Vaikka tutkimuksestani ei suoranaisesti ole tunnistettavissa ketään yksittäisiä henkilöitä, on tunnistaminen kuitenkin mahdollista alkuperäisiin mediateksteihin tutustumalla. Toisaalta minun ei tutkimuksessani tarvinnut huolehtia anonymiteettien suojelemisesta, sillä lehtien julkaisuihin suostuessaan he ovat jo itse antaneet suostumuksensa tunnistettavuudelle ja julkiseksi tulemiselle.

Myös hyödyntämieni mediatekstien luotettavuutta on syytä tarkastella. Hirsjärven ym. (2007, 184) mukaan kaikkiin valmiisiin aineistoihin on suhtauduttava kriittisesti ja punnittava niiden luotettavuutta. Usein tähän sisältyy myös tarve muokata aineistoja sellaisiksi, että niitä on mahdollista käyttää oman tutkimustehtävän kannalta tarkoituksenmukaisesti. Ensinnäkin mediatekstien luotettavuudesta ja todenmukaisuudesta kielii se, että kaikissa mediateksteissä oli kirjoittajan nimi näkyvillä. Eri viestimet hahmottavat todellisuutta eri tavoin, jolloin ei voida päätellä, mitkä mediassa esitetyt asiat ovat ”oikeita” tai ”tosia” (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Toki

täytyy muistaa, että uutisissa esille tuodut asiat ja tapa millä niitä kuvataan, on aina kirjoittajan tekemää valintaa ja tulkintaa, joten näin ollen niiden totuudenmukaisuudesta ja paikkansapitävyydestä en voi mennä takuuseen. Kuitenkin tässä tutkimuksessa oli tarkoituksena keskittyä tarkastelemaan nimenomaan sitä, millaisia rasismien kokemuksia ja seurauksia mediateksteissä tuodaan esille, jolloin mediatekstien luonteenomaisuus, eli kirjoittajan tekemät valinnat ja tulkinnat, eivät ole tämän tutkimuksen kannalta ongelmallisia.

Varmasti esimerkiksi haastattelun avulla toteutettu tutkimus olisi antanut yksityiskohtaisempia kuvauksia rasismien kokemuksista ja seurauksista, sillä tutkija olisi pystynyt kysymään juuri niitä asioita, mitä haluaa tietää. Mediateksti 4:n yhteydessä ollut adoptiolapsen ja adoptioäidin videoitu haastattelu toi kuitenkin lisäantia tutkimukseen, sillä rasismien kokemukset on koettu ja kerrottu ”lapsen kielellä”. Hyödyntämäni mediatekstit olivat myös melko tuoreita, vuosilta 2012–2016, jolloin aineiston voidaan katsoa kuvaavan hyvin tämän ajan rasismia Suomessa. Ne oli myös julkaistu sivustoilla, jotka ovat Suomessa tunnettuja, paljon luettuja ja siten voidaan nähdä jollain tasolla edustavan luotettavuutta. Samalla aineistojen monipuolisuudesta kieli, että julkaisut olivat eri internetsivustoilta ja eri kirjoittajien tekemiä.

Tutkimuksen aineisto jäi kooltaan melko pieneksi. Aineisto oli kuitenkin riittävä laadulliselle tutkimukselle, jossa laatu korvaa määrän (Eskola & Suoranta 1998, 18). Tarkoituksena ei myöskään ollut varsinaisten yleistysten tekeminen, vaan ennemminkin keskittyä pienen kohdejoukon kokemuksiin käsiteltävästä asiasta. Aineiston kattavuus näyttäytyi saturoitumisen kautta, sillä aineiston kylläntyminen näkyi mediateksteissä esiintyvien aiheiden ja kokemusten samankaltaisuutena. Aineistoa on riittävästi tarjolla, kun uudet tapaukset eivät tuota enää merkittävästi uutta tietoa (Eskola & Suoranta 1998).

Mediateksteissä esiintyneet kansainvälisesti adoptoidut muodostivat melko heterogeenisen tutkittavien joukon. Myös Ruohion (2009, 33) tutkimus osoittaa kansainvälisesti adoptoidun yksilöllisyyden sekä erilaisuuden vuoksi tutkimustulosten ulkopuolisen kategorisoinnin sekä liiallisen yhteen nivomisen olevan hankalaa. Toisaalta mediateksteissä käsiteltyjen kansainvälisesti

adoptoitujen heterogeenisuus näyttäytyi tutkimuksessani tulosten näkökulmasta tärkeänä asiana: arkipäivän rasismien kokemukset ovat iästä ja sukupuolesta riippumattomia.

8.3 Jatkotutkimushaasteita

Tämän tutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että yhä nuoremmat kansainvälisesti adoptoidut lapset joutuvat kohtaamaan rasismia. Vaikka mediateksteissä ei tarkasteltu ainoastaan kansainvälisesti adoptoitujen lasten rasismien kokemuksia, näyttäytyivät lasten kokemukset mediatekstien valossa merkittävinä arkipäivän rasismien osoittajina. Myös aiempi tutkimus osoittaa, että kansainvälisesti adoptoitujen rasismien kokemusten tarkastelu on Suomessa keskittynyt pääasiassa tarkastelemaan aikuisten ja nuorten aikuisten kokemuksia rasismista (Koskinen 2014; 2015; Ruohio 2009; 2016).

Tärkeää olisi saada kansainvälisesti adoptoitujen lasten ääni kuuluviin, sillä lasten rasismien kokemusten tarkastelu voi antaa osviittaa siitä, millaista on arki esimerkiksi päiväkodissa, koulussa ja harrastuksissa ulkonäön puolesta valtavirrasta poikkeavana. Aiemman tutkimuksen valossa esimerkiksi koulun on nähty olevan hyvin syrjivä ympäristö (Rastas 2007). Rastaa (2007, 134) mukaan lapsuus on paitsi kehitysvaiheena, myös yhteiskunnallisena asemana hankala vaihe saada oma ääni kuuluviin.

Lapsille rasismien kokemukset saattavat olla hyvin raskaita, sillä heillä ei välttämättä ole samanlaisia keinoja selviytyä ja käsitellä rasismien kokemuksia kuin vanhemmilla kansainvälisesti adoptoiduilla. Siksi rasismien kokemusten seuraukset saattavat vanhemmiten olla hyvinkin haastavia. Joka tapauksessa rasismien monipuolinen tutkiminen on tärkeää, jotta kansainvälisesti adoptoitujen ei tarvitsisi perustella omaa kansaan kuulumistaan ja suomalaisuuttaan, vaan he saisivat olla tasavertaisia, negatiivisen huomion ulkopuolelle jääviä yksilöitä. Tähän todellisuuteen näyttäisi tämän tutkimuksen valossa olevan kuitenkin vielä paljon matkaa.

LÄHTEET

Adoptiolaki 2012/22. Ajantasainen lainsäädäntö osoitteessa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120022> Viitattu 18.11.2016.

Allport, G. A. 1979. *The Nature of Prejudice*. Chicago: University of Chicago Press.

Brondolo, E., Brady, N., Pencille, M., Beatty, D. & Contrada, R. J. 2009. Coping with racism: A selective review of the literature and a theoretical and methodological critique. *Journal of Behavioral Medicine* 32 (1), 64–88.

Eriksson, P. 2014. Tunteet adoptioeuvonnassa. Teoksessa M. Koskinen, S-M. Sarkkinen & M. Svala. (toim.) *Kansainvälinen adoptio Suomessa*.

Tutkimusnäkökulmia adoptioon. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 31–52.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Essed, P. 1991. *Understanding Everyday Racism : An Interdisciplinary Theory*. Newbury Park & London: Sage.

Haagin sopimus. 1993.

<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/specialised-sections/intercountry-adoption> Viitattu 23.11.2016.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. 13. painos. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Hübinette, T. & Tigervall, C. 2009. To be non-white in colour-blind society: Conversations with adoptees and adoptive parents in Sweden in everyday racism. *Journal of Intercultural Studies* 30 (4), 335–353.

Hübinette, T. & Tigervall, C. 2010. Adoption with complications: Conversations with adoptees and adoptive parents on everyday racism and ethnic identity. *International Social Work* 53(4), 489–509.

Hällgren, C. 2005. 'Working harder to be the same': everyday racism among young men and women in Sweden. *Race, Ethnicity and Education*, 8:3, 319–342.

- Högbacka, R. 2009. Ikioma lapsi vieraasta maasta: yhteisyys ja erot kansainvälisissä adoptioperheissä. Teoksessa R. Jallinoja. Vieras perheessä. Helsinki: Gaudeamus, 162–190.
- Högbacka, R. 2014. Voiko kansainvälinen adoptio olla avoin? Teoksessa M. Koskinen, S-M. Sarkkinen & M. Svala. (toim.) Kansainvälinen adoptio Suomessa. Tutkimusnäkökulmia adoptioon. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 181–196.
- Koskinen, M., Sarkkinen, S-M. & Svala, M. (toim.) 2014. Kansainvälinen adoptio Suomessa. Tutkimusnäkökulmia adoptioon. Jyväskylän yliopisto.
- Koskinen, M. 2014. Mikroaggressiot ja selviytymisstrategiat aikuisten kansainvälisesti adoptoitujen kokemuksissa. Teoksessa M. Koskinen, S-M. Sarkkinen & M. Svala. (toim.) Kansainvälinen adoptio Suomessa. Tutkimusnäkökulmia adoptioon. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 85–115.
- Koskinen, M. 2015. Kansainvälisesti adoptoitujen nuorten aikuisten kokemuksia erilaisuudesta ja arkipäivän rasismista. Teoksessa J. Sinkkonen & K. Tervonen-Arnkil. (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim, 128-145.
- Mediakasvatusseura ry. 2009. Arkisto: mediateksti.
<http://www.mediakasvatus.fi/tag/mediateksti/> Viitattu 1.2.2017.
- Parviainen, H. 2014. Adoption muuttuva luonne Suomessa. Teoksessa M. Koskinen, S-M. Sarkkinen & M. Svala. (toim.) Kansainvälinen adoptio Suomessa. Tutkimusnäkökulmia adoptioon. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 15–30.
- Puuronen, V. 2011. Rasistinen Suomi. Helsinki: Gaudeamus.
- Raaska, H. 2015. International adoption: symptoms of attachment disorders and their associations with the child's background and developmental outcome. Turku: Turun yliopisto.
- Raaska, H., Elovainio, M., Sinkkonen, J., Matomäki, J., Mäkipää, S. & Lapinleimu, H. 2011. Internationally adopted children in Finland: parental evaluations of symptoms of reactive attachment disorder and

learning difficulties - FINADO study. *Child: care, health and development*, 38, 5, 697-705.

- Rastas, A. 2004. Miksi rasismien kokemuksista on niin vaikea puhua? Teoksessa A. Jokinen, L. Huttunen & A. Kulmala. (toim.) *Puhua vastaan ja vaieta - neuvottelu kulttuurisista marginaaleista*. Helsinki: Gaudeamus, 33-55.
- Rastas, A. 2005. Rasismi - oppeja, asenteita, toimintaa ja seurauksia. Teoksessa A. Rastas, L. Huttunen & O. Löytty. (toim.) *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere: Vastapaino, 69-116.
- Rastas, A. 2007. Rasismi lasten ja nuorten arjessa. *Transnationaaliset juuret ja monikulttuuristuva Suomi*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ruohio, H. 2009. Kansainvälisesti adoptoituna Suomessa. Ulkomailta adoptoitujen nuorten kokemuksia suomalaisuudesta ja erilaisuudesta. *Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia E 37*. Helsinki: Väestöliitto.
- Ruohio, H. 2014. Ulkoisesti erilainen, sisäisesti samanlainen? Kansainvälisesti adoptoitujen identiteetti. Teoksessa M. Koskinen, S-M. Sarkkinen & M. Svala. (toim.) *Kansainvälinen adoptio Suomessa. Tutkimusnäkökulmia adoptioon*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 71-84.
- Ruohio, H. 2016. Suomalaiset kansainvälisesti adoptoidut. Perheeseen ja kansaan kuulumisen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>. Viitattu 16.1.2017.
- Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. 2015. Adoptoidut lapset ja nuoret. Teoksessa J. Sinkkonen & K. Tervonen-Arnkil. (toim.) *Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta*. Helsinki: Duodecim, 42-49.
- Sue, D. W., Capodilupo, C. M., Torino, G. C., Bucceri, J. M., Holder, A. M. B., Nadal, K. L. & Esquilin, M. 2007. Racial microaggressions in everyday life. Implications for clinical practice. *American Psychologist* 62 (4), 271-286.

- Suomen virallinen tilasto: Adoptiot. 2016. Helsinki: Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/til/adopt/2015/adopt_2015_2016-06-10_tie_001_fi.html Viitattu 10.1.2017.
- Svala, M. 2014. Kansainvälinen adoptio eettisenä kysymyksenä omaelämäkerrallisessa adoptiokirjallisuudessa. Teoksessa M. Koskinen, S-M. Sarkkinen, & M. Svala. (toim.) Kansainvälinen adoptio Suomessa. Tutkimusnäkökulmia adoptioon. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 159–179.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.
- Walton, J. 2012. Supporting Interest of Inter-country adoptees beyond Childhood: Access to Adoption Information and Identity. *Social Policy & Society* 11 (3), 443–454.

LIITTEET

Liite 1. Mediatekstien julkaisutiedot

NIMI	LÄHDE	JULKAISUTIEDOT (Päivämäärä, kirjoittaja ja sivusto)
Mediateksti 1	https://www.yhteishyva.fi/hyva-olo/adoption-muokkaamat/05373229	21.8.2014. Maoz, Ninarose. Yhteishyvä.
Mediateksti 2	http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/rasis-min-hyvaksyva-ilmapiiiri-heijastuu-adoptiolasten-kohteluun/703793/	5.8.2015. Martikainen, Annika. Kaleva.
Mediateksti 3	http://ylioppilaslehti.fi/2016/10/mina-kuulun-tanne/	21.10.2016. Heikkilä, Melissa. Ylioppilaslehti.
Mediateksti 4 Video	http://yle.fi/uutiset/3-8757273	21.3.2016. Vatanen, Panu. Yle uutiset/Aamu-tv.
Mediateksti 5	http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002858669.html	9.10.2015. Vahantola, Satu. Helsingin sanomat.
Mediateksti 6	https://ls24.fi/uutiset/adoptiolapset-kokevat-rasismia-myos-raumalla	10.4.2016. Elo, Anu. Länsi-Suomi.
Mediateksti 7a	http://www.iltalehti.fi/uutiset/2015080520131865_uu.shtml	5.8.2015. Gråsten, Hanna. Iltalehti.
Mediateksti 7b	http://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/3410123-lapset-haukkuivat-tummailhoista-kymmenvuotiasta-raiskaajaksi-potkivat-vatsaan-ja-jalkoihin	4.8.2015. Kansan uutiset.
Mediateksti 7c	http://yle.fi/uutiset/3-8204091	5.8.2015. Pajunen, Ilpo. Yle uutiset.
Mediateksti 7d	http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-2000000971892.html	5.8.2015. Ruissalo, Pekka. Iltasanomat.
Mediateksti 8	http://yle.fi/uutiset/3-5644358	12.4.2012. Stammeier, Jenni. Yle uutiset.
Mediateksti 9	http://m.iltalehti.fi/perhe/2013010416518006_pr.shtml	4.1.2013. Pohjolainen, Pekka. Iltalehti.